

مکتب

فیۋرال ۲۱.

۱۳۳۱ نچی سنه ربیع الاول ۲۸.

بر چغا طورغان تعلیم و تربیه ژورنالی. ۱ نچی یل.

اولوغ یوبیلی

مناسیتی بلهن

خلق امیدلری.

۱

قاردن آق، سوتدنده آغراق، آقنن آق،
پادشاه آچدی «منافس» نام قانات.
جیپلا خلقی شول قاناتنڭ آستنه،
طوادی اوچیوز یل رمانف نسلنه.

۲

هر کورنگانده شمالدن آق بولوط،
بز کوتوب طوردق امیدلر شاد بولوب،
دیپ آنی اول پادشاه هم تختیدر،
دیپ شوشنده بز تاتارنڭ بختیدر،
دیپ غریب باشلارغه ینجولر توشدر،
مهنگی محنت، مهنگی رهنجولر کیچهر.

۳

روس جبرنده بز اثرلی - ئزلی بز،
تاریخنده برده تابسز کوزگی بز.

روس بلان طورمش كىچىردىك سايراشوب،
 نل، لغت، عادت و اخلاق آلماشوب.
 برگه طورمش، برگه لك چىكىدن آشوب،
 بز شايارشدىق، وقتلر آلماشوب.

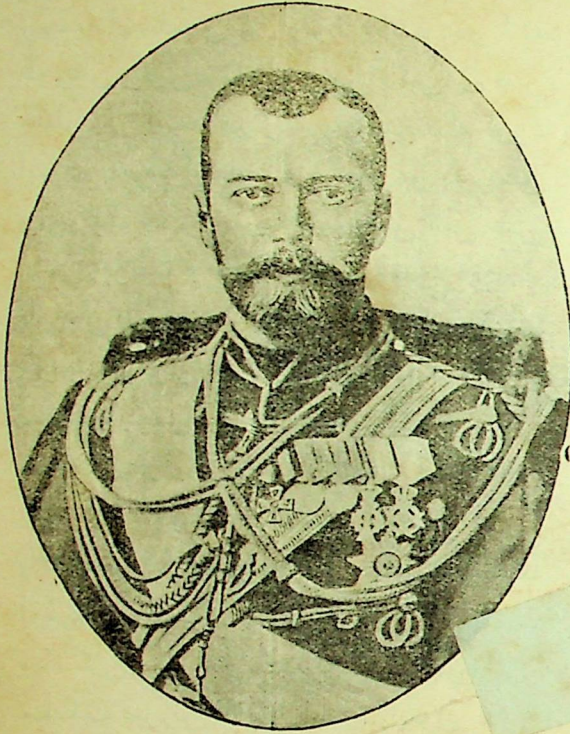
۴

هيچ بتهرمى تاريخى بو برگه لك؟
 بز طوغان بر جبكه، برگه تركه لب.
 بز صوغشده يولبارسدن كوچليبز،
 بز طنچده آطدن آرتق اشليبز.
 شول خلقنىگىمى حقوقه حقى يوق؟
 حقليبز اورتاق وطنده شافطيق،

۵

پادشاه بو كونگى پارلاق به يره مڭ،
 قوطليدر يوزلرچه ميليون آدمڭ.
 جيلا خلقڭ آق قاناتڭ آستنه،
 احتراماً دانگه، زور نسلگه،
 توشسون ئه زرهك ديب كوله نكه بزگه ده،
 بلكه كىبمه سمى بو ياش ديب كوزده ده.

هر وقت: «يوقمى منافس؟» سوزلرى،
 تيلره ئزله ب جيگلكك كوزلرى.
 بر سوزڭ مڭ قانلى قولمر عفويدر؛
 بر اشارهڭ مڭ جنايت محويدر.
 زور «منافس» برله جانلانسون خلق،
 بار موگن، بارلق زارن اوستدن سالوب.
 قاردن آق، سوتندن ده آغراق، آقدن آق،
 پادشاه آچدى «منافس» نام قانات.
 جيلا خلقى شول قاناتڭ آستنه،
 طولدى اوچيوز يل راماننى نسلنه.

الوغ پادشاهمز نیکالای آلیکساندر وژیچ حضرتلری

۱۹۱۳

پادشاه میخایل فیودروویچ رامانف.

۱۶۱۳

رامانف سلاله سینک اوچ یوز یللق دوامی ننگ بهیره می.

قوم حاکم ننگ مقدس کشیلرینک بهیره ملری همان بولوب طور. لیکن آلا یا بردن قوم حاکم روسلارغه غنه مخصوص اولولاری سبیلی، غیر روس قوملرده روس قومنده اولغان قدر تأثیر ایته آلمیلار، یا که تاریخی اهمیتلری کیم بولا ایدی. اما بزنک بو کون ایته چک اولوغ بهیره مگه. «رامانف سلاله سینک اوچ یوز یللق» بهیره مینه، کیلسهک، اش بتونلهی باشقارا. روسیه تاریخنده اوزینک اهمیتى ایله هم حادثه لردنک یوغاری طورغان بو اولوغ حادثه ننگ بهیره من

مئدن آرتق یللار دوام ایتموب کیلگان روسیه مملکتینک اوزون عمرنده نی قدر اولوغ حادثه لری، نینده می اولوغ آدملر کیلوب اوتمه گان. بولار ننگ هر برینک خاطرهن روسیه ننگ خلقلاری بهیره م ایتموب کیلر. ۱۸۵۲ نچی یل روسیه ننگ زورایوویچه ایشک اولغان قران فتحینک بهیره می، ۱۸۶۲ نچی یل اولوغه روسیه مملکتینک مگ یللق دوامینک بهیره می هم اوتکان کوز کونی وطن صوغشی بهیره می بولدی. موندان باشقه اولوغ مملکت ننگ اولوغ ادیبلری،

روسىە اسمندە گى بو اولوغ وطنده عمر ايتە
 طورغان روس، تاتار، فین کبى نى قدر
 خلقلر بار ايسه، بولارنڭ بارسىدە تمام اوز-
 ايتوب بهيره م ايتەلر. هيچ بره و بو بهيره منى
 روسىە نڭ مخصوص قومينڭ بهيره مى کبى حس
 ايتمى. بو اشدە بوقوملر نڭ، بو اولوغ دولتنڭ
 تاريخن بليگانلرى ايله بلنه گان قارا خلقلارى
 بارسىدە بر تورلى در. چونكه بهيره م نڭ مخصوص
 قوم نڭ بهيره مى بولمىچە، عمومى بهيره م، عمومى
 سعادت كونى ايكانى طبعى (ИНСТИНКТИВНЫЙ)
 بلنورلك صورتدە آچقدر. چونكه اولوغ
 پادشاه ميخايل فيودرو ويويچ رامانف نڭ تختكه
 او طرغان وقتندە روسىە مخصوص بر قوم نڭ
 مملكتنى بولو چيگندن اونكان، عمومى بر
 مملكت صورتن آلمان ايدى. بتون شرقى
 ياور و پايلى سيبير يا صحرالار نده غى نى قدر كيڭ
 بيرده گى نى قدر كوب خلق بولسه، بارسىدە
 بو اولوغ ذاتنى اوزلرينڭ عمومى پادشاهلارى
 ايتوب سايلانلار ايدى. اول اولوغ ذاتندن
 صوڭ نى قدر تسارلار، ايمپراطورلار كيلوب
 اوتديلر. مونه ايندى بو كونده گى بيوك ايمپيرا-
 طورمز حضرتلرينه كيلوب ييتدك؛ بولار همه سىك
 روسىەدە گى همه خلقتنڭ عمومى، همه سينه
 شفقتلى اتالارى بولوب كيديلر. بو اوچ-
 يوز يل اچندە باليقدان بحر محيطه، آميريقا
 كورشيصى اولغان بيرينغغە، تون طرفى
 مه كڭليك بوز ديك گزندن جنوبى قافقاز، تيانشان
 حدودلرينه قدر صوزلغان، زورلقدە دنياده

نظيرى بولماغان بو اولوغ مملكتدە گى جهله
 خلق بو عمومى تربيه استندە وحشى بر
 حالتدن مدنى لككه آلماشالار. اوشبو اشدە
 روسلق، تاتارلق، فينلك آيرمالارى يوقدر.
 بولارنى مملكتدە گى هر كم بله، بونڭ اوچون
 بو بهيره منى روسىە نڭ همه خلقى عمومى وطن
 روسىە نڭ هم اولوغ ديناستيانڭ اوچ يوز يىلق
 سعادتى، بختى شرفينه اولغان ديوب تانييلار.
 روسيانڭ خلقلرى بو اولوغ، حرمتلى دنيا
 ستيانڭ برنجى وايكنچى يوز يىللا
 ايتكانلر ايدى هم مريدان صوڭدە بهيره م ايدى
 لكن بز اورمىنى، بو زور بهيره م نڭ او
 اوچنچى سنده اولومز ايله مسعود صانيم
 چونكه بز نڭ بابايلار موندان يوز، ايدى
 يوز يل الكورى، وطن نڭ موندى قيمتدە
 توشكان ساعتلرن تيشونچه تقدير ايله كوتەروب
 بهيره م ايتەرك درجه گه ييتمه گانلر ايدى. روسىە،
 مملكت بولو چيگندن، باشقه مملكتلر آراسنده،
 اچنك بولغان قوملردن روسلار هم آلا آر تندن
 بز نڭ مسلمانلار باشقه قوملر آراسنك بو بهيره منى
 علم، معارف، مدنيت بابندە بر قدر موفقيتلى
 آدملر آتلاب قارشى آلديلار. ايندى اول بهيره-
 منى بز روسىە خلقى، خصوصاً بز مسلمانلار اوچ
 يوز يل اچندە بولماغان بر كيفيت ايله قارشى
 آلابز. وطن نڭ موندى قوتلى طارازا طامردە بو
 قدر اوزون مدت به شهب كيلوون بو كونگە
 قدر بز نڭ آرامزدە بولا آلماغان على حسلر
 ايله بهيره م ايتەمز.

مکتب

زیاده قدسیتی، اڱ بیوک فرضلردن دها زیاده
فرضیتی اڱ آچیق صورتله بیان قیلندی.

بوڭا کوره، عالم اسلامیتده وار جامعلرڱ
هر بری، اوڱلگی عصرلرده مسجداولمقدن زیاده
مکتب، مدرسه ایدی. جماعت نمازلرینه بر
قاچ دقیقه صرف قیلندقدن صوڱ همه ساعتلر
تعلیم تدریس یولنده صرف قیلنور ایدی.

اوڱلگی عصرلرده اومقدس جامعلرده قرآن
کریمڱ علومیله، شارع حکیمڱ سنتلریله برابر،
یونازڱ فلسفهسی، طبیعیاتی، ریاضیاتی، ایرانڱ،
هندوستانڱ ادبیاتیله حکمتی تعلیم هم تحصیل
قیلنور ایدی. جامعلرده مشغولیتڱ اڱ بیوگی
اوقومقدن واوقوتمقدن عبارت ایدی.

اومقدس جامعلرڱ قاپولری انسانلرڱ هر
برینه، یاشلرینه قارتلرینه، خاتونلرینه وقزلرینه
هر وقت آچیق ایدی. یعنی اوقت جامعلر —
عمومی مکتب ایدی. جامعلرڱ حرمتی، انسانلر
نظرندقدسیتی — مکتب اولمقلری جهتیله ایدی.
شو کون بزم نظرمرزده اهمیتیه قالمامش
مکتب اوڱلگی عصرلرده حرم ایچنده مقدس
حرم ایدی.

آنالرڱ قوینلریده، عائله خانهلریده
اسلامیت نظرندده برور مکتبلر، بلکه عادی
مکتبلردن دها زیاده مهم مکتبلر.

“من المهد الى اللاحد” قاعدہسی تریبه
مسئلهلرندده اسلامیتڱ اڱ مهم قاعدہسیدر.

بالالرڱ تریبهلری بیسکلرندن باشلانوب،
عمرلری بوینه، قبرلرینه قدر دوام ایدر.

مکتب اسلامیتڱ اڱ مقدس حرمی ایدی.
شارع کبیر نبی کریم علیه الصلاة والسلام
حضرتلری هجرت سنهسنده، مدینه منورهیه
واصل اولور اولماز، اوزلرینه هم اهل بیتلرینه
خانئه سعادت بنا ایتودن قبل، اڱ اوڱل بر
مکتب، بر جامع بنا ایتمش ایدی.

اللهڱ فرمانیله، جبریل امینڱ هندسهسیله،
حرم نبوی اولمق صفتیله اڱ اوڱل بنا قیلنمش
اومقدس مکتب — اصحاب کرامڱ، نبی
کریمڱ اوز کوچلریله اوز اللریله بنا
قیلنمش ایدی.

اومقدس مکتبی بنا ایدر ایکن، نبی محترم
الوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلری
صوبه
ندی بر خدمتچی کبی خدمت ایتدی.

اومقدس مکتبڱ، او بیوک حرم نبویڱ
بناسی تمام اولدغی دقیقهسنده، شارع محترم
علیه الصلاة والسلام حضرتلری، جماعتله فرض
نمازی ادادن قبل، اڱ اوڱل تعلیم وظیفهسیله
اشتغال ایتدی.

یعنی: رسالت وظیفهلری مکه مکرمهده
اوقومق یازمقله باشلانمش ایکن، مدینه منورهده
رسالت هم امامت وظیفهلری مکتب بناسیله
باشلاندى. هجرت صوڱنده، اون اون بش سنه
ایچنده بوتون مدنیت دنیاسینه غلبه ایدهچک
اسلامیت حرکتلریڱ بسملهسی مکتب بناسی
اولدی.

شارع حکیمڱ، نبی کریمڱ شو حرکتیله،
اوبیوک تدبیریله — مکتبڱ اڱ مهم حاجتلردن
دها زیاده اهمیتیه، اڱ مقدس حرملردن دها

آچلق يا اشسزلك ضرورتيله گناهلرڭ برينه ياخود هر برينه ارتكاب ايدر ايسه، او گناهلرڭ همهسى عموم ملت اوزرينه يوكله نور.

بالايرينى آچلقدن، اشسزلكدن، نادانلقدن صافلامق ملتڭ اڭ برنچى بورچيدر، اڭ مقنئس وظيفه سيدر. هر بالاتربيهسى آتاسى اوزرنده فرضدر، لىكن فقير بالايرڭ يتيملرڭ تربيهسى، اسلاميتڭ قطعى حكمنه كوره، عموم ملت ذمه سنده اڭ برنچى فرضدر. تر-بيهسزلكدن، اشسزلكدن آچ قالمش بالاير بولنور ايسه، اسلاميت نظرندە، عموم ملت مسئول اولور.

شو كونگى حالمنه اعتبار كوزيله، ايمان كوزيله نظر ايدر ايسهك، بزم دينه زڭ ركنللىرى يالگز بش دگل، بلكه يوزدن زياده در:

بالايرمڭ تربيهلرينه كفايه ايدر قدر مکتبئر تأسيس ايتمك دينه زڭ اڭ بيوك ركنى اولمق درجه سنده فرضدر.

فقير بالاير، يتيم بالاير ايچون پرييونلر تأسيس ايتمك دينه زڭ ده دنيا مڭ ده اڭ مهم ركنيدر. اوراملرده آچ بالاير، تربيه دن محروم قالمش يتيم بالاير وار ايكن، آرتق پارهلرى كيسهلرده صافلامق، خانهلرده راحت عمر ايتمك شو كون بزه حرام اولمشدر.

كلهچك كونلرده لازم اولاقق معلملرى، معلمهلرى حاضرله مك يوللرينه سلوك ايتمك شو ساعت بزه فرضدر. ابتدائى مکتبيلرمز ايچون ده معلملر حاضرله مك بزه لازمدر. عائلده بالايرمى تربيه ايچون ده آنا اولاقق قزلرمى معلمه اولاييلور درجه ده تربيه بزه

آنالرڭ قوينلرى، عائله خانهلرى، انسانلرڭ جمعيتلرى، شهرلرڭ، قريهلرڭ اوراملرى همهسى برر مکتبيلر. بالايرڭ عقللرينه، اخلاقلرينه شو مکتبيلرڭ هر برى تاثير ايدر. بلكه شو طبيعى مکتبيلرڭ تاثيرى عادى مکتبيلرڭ تاثيرندن هر حالده زياده در. شو كون مدنيت دنيا سينڭ اڭ بيوك قصو-رى - طبيعى مکتبيلرينڭ فسادى جهتيله در: فقيرلك حسيبيله مى، ديگر سببلرڭ اقتضاسيله مى، خانه تربيهسى اكثر يتله فاسد اولور. مسعود بر عائلده تربيه آلمش بايتاق گوزل بالايرڭ اخلاقلرى ده آرقاداشلرڭ، جمعيتلرڭ، اورام بالايرينڭ، شائع عادتلرڭ تاثيريله بوز اولور. شو جمعيتلرى اسلاميت عالمنه نسبتله ملاحظه ايدر ايسهك، بزم حالمندهاز زياده دهشتلى در. خاتون قزلرمزڭ مکتب تربيه سندن ده، بلكه همه تربيه دن ده، محروميتلرى حسيبيله بالايرڭ خانه تربيهسى بزه يا غايت ضعيف اولور، ياخود تماميله فاسد اولور.

آنالرڭ آنالرڭ فقيرلگى سببيله، ياخود يتيملك اقتضاسيله، اهل اسلام بالايرينڭ اكثرى مکتب تربيه سندن محروم قالور.

هم خانه تربيه سندن هم مکتب تربيه سندن محروم قالمش نادان بالاير - آچلق، اشسزلك، نادانلىق ضرورتيله گناه در يالرينه چومار، فساد يوللرينڭ هر برينه كيدر، اورام بالاسى اولور، سفيللك ادب سزلك نمونهسى اولوب، قبرينه قدر بدبخت قالور. ملت ايچنك بويله بدبخت بر نمونه بولنور ايسه، وبا كى ديگر بالايرده سرايت ايدر. •
تربيه دن محروم قالمش نادان بالاير -

ایندی گناهدر، اویاتدر.

اسلامیتیز، ملتیز بزم نظر مزده مقدس ایسه، الهزده وار ایکی تینگ برینی فقیرلر، یتیملر ایچون تأسیس قیلنه چق پریوتلره، مکتبلره ویرمک ایندی لازم اولدی.

ابتدائی مکتبلر مزه معلملر، عائله لر مزه گوزل آنالر یتشدرمک ایچون، اورتا درجه مکتبلری شو کون تأسیس ایده یک. البته فرضدر.

لکن کلچک ده تأسیس قیلنه چق اورتا درجه مکتبلر مزه مقتدر معلملری اوزمزدن حاضرله ب قویق ایچون، قزارمزی روسیاده همده مدنیت دنیا سنده وار بیوک مدرسه لره، کلیه لره کوندورب تربیه قیلایق، زیرا معلملر مز اوزمزدن اولما دچه، گیمنازیه لرمز هیچ بر وقت بزم گیمنازیه اولماز.

شو صوگ سنه لر اسلامیت دنیا سنه غایت بیوک عبرت لری ویردی. او دهشتلی عبرت لری کوردکن صوگ ده تعلیم تربیه مسئله لر نه اختلاف چیقارمق، یا خود منکرلرک سوزلرینه قولاق آصوب اشدن قالمق اصلا جائز دگلر. بو کون یالکیز روسیاده دگل، بلکه بوتون عالم اسلامیت ده اگ مهم مسئله — مکتب مسئله سیدر.

شو اگ مهم مسئله یی تفصیلاتیله حل ایتمک یا ایتدیرمک امیدیله «مکتب» مجله سی تأسیس ایتمش «صبح» اداره سی اصابت ایتمشدر، موفق اولمشدر.

اسمی هم مقدس هم گوزل «مکتب» مجله سی مندرجات جهتیله ده انشاء الله مفید اولور. «اعلان» ده کوسترلش پر وگرام ماده لری هم

لازمدر. دینیزک هم دنیا مازک گوزل لگی بوندن باشقه ممکن دگلدر.

یتیم قزلر ایچون پریوتلر، قزلر مز ایچون گیمنازیه کبی اورتا درجه مکتبلر بزه کوبدن ضرور ایدی، کوبدن فرض ایدی. یالکیز بر قازان ده دگل، بلکه اورن بورغ، اوفای، باغچه سرای، آسترخان، پیتر بورغ، موسقوا کبی بیوک شهرلرک هر برنده پریوتلر مز، گیمنازیه کبی اورتا درجه مکتبلر مز بولنه ق لازم ایدی، بلا مبالغه، فرض ایدی.

اگ صوگ درجه ده ضرور حاجت لرمزی مذاکره ایدر ایکن، یوبیلهی کبی تاریخی فرصت لری، مناسبت لری آرامق، بنم نظر مده، موافق دگل ایدی. کون کبی آچق ضروری حاجت لرمز حقنده مجلسلر ده، چریک صحیفه لر نه، صوبرانیه ارده سوگشمک، صوغشمق بر آز اویات اولدی.

روسلرک اوفاق بیوک شهرلرینک هر برنده اورتا درجه مکتبلر بولنور ایکن، روسیاده اوتوز میلیون اهل اسلامک اورتا درجه بر مکتبلری یوقدر.

حال شو یله ایکن، پریوت می؟ گیمنازیه — می؟ کبی تردیدک اوزی ده بر آز اویات ایدی.

بزه، بر دگل، بایتاق پریوتلر، بر دگل، بایتاق گیمنازیه لر ایندی کوبدن لازمدر. تربیه سزک، اشسزک، آچلق بلالریله اوراملر ده خراب اولور بالالرمزی بد بختلک جهنملرندن صاقلامق — بزه نماز مذن، روزه — مذن قبل، قطعی فرضدر.

بویله دهشتلی حال لرمذن کوز یوممق

او مسکینلرک، او بی چارهلرک دهشتلی حاللرینی، غایت آغر فاجعه لرینی سنه بویینه هر کون لافل برگنه دفعه او قور ایسهک، پریوت هم مکتب یوللرینه بوتون سنه ده بر دفعه لافل بر روبل اعانه ویرور قدر شفقت کوکللرمزده بلکه او یانور. ایمانن فرمانیله اللرمز خیرات یوللرینه صولماز ایسه، کوکللرمزی راحت سز ایدر فاجعه لرک المیله سنه ده بر دفعه بلکه بر روبل اعانه ویرورز. بونیکله پریوتلرمزک مکتبلرمزک نفقه لری البته تأمین قیلنور.

بزم سعادتمز یالکیز مکتبله اولور.

موسی جارالله.

فورال ۵۱ ۱۹۱۳ سنه پتربورغ.

کیکتر، هم مهمدر. لکن سیاسی مسئله لردن بحث ایتمک اور ننه، نادانلق، اشسزک، آچلق بلالریله خراب اولوب کیدر فقیر بالالرک، یتیملرک، مسکینلرک حاللرینی، دهشتلی فاجعه لرینی «مکتب» لک هر نسخه سنه یازسه ایدی، دها گوزل اولور ایدی. زیرا مکتبدن لک مهم مقصد سیاست دگل، بلکه تربیه سزک بلیه سیله خراب اولوب کیدر بالالرمزی، یتیملری، مسکین سفیللری خراب اولوق بلیه لردن صاقلامقدر.

برالله ییلور، آچلق، تربیه سزک، اشسزک بلالریله هر سنه نه قدر بالالرمز، یتیملرمز، ملتک لک زکی، لک قابلیتلی بالالری نه قدر خراب اولور؟

رامانف سلاله سی پادشاهلق ایتکان دورده روسیه دولتی هم مسلمانلار.

یهنه دن سلامتله نوب کیتووندن امیدن اوزگان ایدی. تاریخک آغینه مطابق کوب سبیلرک نتیجه سی اولوب کیلوب چقغان بو بلا اوندان آرتق ییلار غایت کوکلسز بر صورتده دوام ایتدی. (۱۶۰۳ - ۱۶۱۳). فتنه روسیه نک ایگ اوکغایسز حالده وقتنده چقدی. بر قایدان قوتلی پولشا، شؤید قارولقلاری کبی یاخشی اوق کوچلی خارجی دشمانلار روسیه ده بر بر اش چغوون کونوبکنه طورالار ایدی. ایکنچیدن روسیه اول وقت برگنه تورلی قوم - روسلاردنغه عبارت بوامیچه، اوز قوچا-غینه ده تل، دین، قان جهندن بر برسینه باشقه

انسان بعض وقت شوندی بلالار - آورو - لارغه مبتلا اولاکه اول ایندی بو وقت اوزینک سلامتله نووندن، دنیا ده وجودندن تمام امیدن اوزه. تیک بعض بر اسباب کیلوب جیولاده اول اوزینک شول آورووندن قوطلا - هم اولگیدن دخی آرتقراق طازاروب کیتنه. عادی انسان باشینه کیلگان شوندی حاللرمملکتلر باشینه ده کیله. اوشبو کون اوچپوز یللق تازا عمرن بهیره م ایتدکمز رامانف سلاله سینک باشی بولغان میخایل فیودر وویچ تختکه اوطورر آلدندان ده روسیه دولتینک باشینه شوندی قورقنچ بر آورو - بلا کیلدی، که اول اوزینک

بولغان ئەللە نى قدر خلقلارنى آلمان ايدى. حكومت بوسوڭغىلارنى اوز قولنده طنج قالدرد او چون زور احتياج باراغن غنه آڭلاغان ايدى. بوفتنه وقتنك روسيه تختينه بر نيچه كشىلر اوطوردىلار. آخردن اوچ بىل قدر مدت مهسكه و تختى بتونلهى خوجهسز طوردى، مملكتكه شو بىد هم پالاك قاروللار بىنك عسكراى كردى، مملكتنى تورلى يافدان ئوزگهلى باشلادىلار. مملكتده گى روسدان باشقه نسللارنى اول وقتنى حكومتنك سياستى هم اوزلر بىنك مملكتده گى حال (положение) لرى رضالاندرغان ايدى. اوشبونك او چون آلا فتنه نى باصو اشينه ياردهم ايتدىلر. امامملىكتنك اچنده گى باشسز روس قازاقلارى هم تورلى خوجهلار ندىن قاچقان قۇللار، طالاوچىلار خار جى دشمانلار ايله بر صفده بوتون مملكتنى آقتاروب بوزوب يوردىلر. مملكت بو اوزون قورقنچلى اختلال آرقاسنده تمام يارنك چيتينه كيلوب يىتىدى.

اش بوغازغه كيلوب يىتكچ، مملكتنك هميتلى خلقى، اورسى، مسلمانى بو هلاكتنى دفع ايتەرگه جىيلىدىلار. هم بىزنىڭ ايدىل بو يىتىدىن، نىژنى دن جىيلغان عسكەر مهسكه وگه باروب بتون روسيه نى قوللار بىنك آلورغه كىلگن هم ايدى مهسكه وگه كروب اوطورغان پاله كلارنى قووب يىبهردىلر. هم بتون روسيه نك همه ولايتلار ندىن روسلار هم مسلمانلاردن و كىلرر جىوب مجلس. ياصاب ميخايل فيودرو و يىچنى پادشاه ايتوب قويدىلار. الوغ مملكتنك قاتى آرووى، بلاسى اوشبو خىرلى ذاتنك صايلانوى ايله بتدى. هم دوات دى سلامت، دى تازا بر يولغه كردى.

ايدى اول قورقنچلى دورنك اوتكانينه ئوچ

يوز بىل بولدى. حاضر اول پادشاهسز لىقنك قارانغى ككونلرى ماضىنك قارانغى بعدى (темная даль) اچنده طوروب قالدىلار، آلار گو به بر قورقنچلى توشلر ايدى، كه آلارنى كورگانگه ايندى كوب وقتلار اوتدى. لىكن روسيه تارىخنده ايك قورقنچلى بولغان بو حادثه آندان سوڭغى راختلكلار اچنه بعض بر وقت خاطر دن چقوب طور سه دا، اوز بىنك كوڭل سز منظره لارى ايله ماضىغه كوز صالوچىلارنك كوڭل لارن اوشتونده همان دوام ايتهدر. بو قورقنچ فتنه نك الوغ قىونلىق ايله بتوى، مملكتنى ياكما طور اققه صالحان ياكما سلاله نك بختينه زور تاثير ايتدى. چونكه الوغ حادثه كىرهك ياكما سلاله گه، كىرهك مملكتنك خلقينه مملكتنى نىندى يولدان آلوب بارغانه سلامت كىتروب بولوون ياغشى كورسه تدى....

ميخايل فيودرو و يىچنك تختكه اوطرو و ندىن بىرلى اوتكان بو اوچ عصرده رامانف نسل ندىن ۱۸ پادشاه كيلوب كىچدى. (۵سى خاتون قالغانلرى ايرلر) رامانف نسل ندىن (الگه رى روسيه حكومتى ۷ عصر دن آرتق مدت دوام ايتوب كىلگن ايدى. اول زمانده غى ايسكى رىوريك سلاله سندن دى كوبرهك عد پادشالار كيلوب اوتدىلر. لىكن بوسوڭغىلار عد دلرى آز بولسه دا اوزلر بىنك روسيه مملكتىنى مدنيت و معارفده، سياسى خصوصده يوغارى كوتهرو، كشى ايتواو چون ايتكان خدمتلىرى ايله عددكه قاراغانده عملنك آرتق ايكانن كورسه تدىلر.

ميخايل فيودرو و يىچ غرب ايله طانشونك كىرهكلىگن بلوب آندان اوستلار، فابريكچىلار

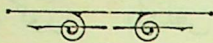
ادبیات، صنائع نفیسه خادملری، و باشقه هر بر میدانده نیندی کوب اشلکلی ذاتلار کیدیلر.

الوغ روسیه نڭ اوچموز یللق تار یخنده اشلنگان بو قدر الوغ خدمتلرنڭ بیهمشی، پادشاه لئغه ایڭ یاقن اولغان قوم حاکمه کوردی. مونڭ ایله برگه بز مسلمانلارده بو اوچموز یللق تر بیهدن محروم قالماق. بز نڭ بوئه لله نیقدر عصرلاردن بیرلی اوزون یوقو- لارنده دوام ایتمک هم اوزینه مخصوص (Своеобразный) لکن زمانهغه موافق بولماغان بر طورمشده ایسروب کیده طورغان شرق خلقلارن بو یاقتی غرب مدنیتینه اوستروب کیتروب چقارر ئوچون غایت زور کوچ کیرهک ایدی. بوسوڭغی پادشاهمزنڭ ایتمک الوغ، قوئلی ترقی جیلی بز نڭ جیلک، دن ده ئتوب آلهه آلوب کیتدی. بوایمپیراطورمزنڭ جلوسندن ئلگه ری هم آنڭ اوّل وقتلارنده دوام ایتوب کیلگن بز نڭ آفرنگنه ترقیمز اگر ۱۹۰۵ نچی یلغی الوغ قوّت (Толчокъ) غه اوچراماسه ایدی؛ اوشبو بییدی ییل اچنده ایتمک ترقیین، الله بله، نیچه یللار اچنده گنه اشلی آلور ایدی. اگر اولوغ روس قومینڭ، دولت نڭ مدنیتکه تابا ایتمک قوئلی حرکتی بز گه بیتمهسه ایدی، بزنی بوکوندگی بخارا خلقینڭ حال (положение) سندن سیکروب چقارغه نهرسه آشقدرر ایدی؟

بو کون روس قومی دنیاده سیاسی طورمشده باشقه خلقلار نڭ کوکملرن اوزکو- ترلیک بر صورتقه کیلسه لر، مدنی معیشتده هم مهم اورننی اشغال ایتمه لر، بز مسلمان

کییلرنی کیترنکه لی ایدی هم موندی خلقلار مهسکه وده آیرم اولگوتالر ایله فایدالانوب طورالار ایدی. اول وقت روسیه آرفلی ایراندان فایتوب کیلوچی غاللانیده عالمی آدام آلیاریغه آنی اوزی یاننده خدمتکه قالورغه چاقروب یازغان مکتوبنده میخایل: «بز گه سین بیک عالم؛ هیئت، جغرافیا، نجوم، هندسه علملارنده و باشقه موکئا اوخشاش هنرلارده بیک تجربیلی کورنسهک؛ بز الوغ پادشاهغه موندای کشی کیرهک» دیوب یازغان ایدی. هم مونڭ ایله اوزینڭ اولکهن روسیه نی علم ایله یاقترتورغه ایتمک ن کورسه تکان ایدی. لکن بو کورسه توگنه بولوب ره تلپ اش باشلانغان نیتکان یوق ایدی. ایندی میخایل نڭ خیرلی خلفلری اولغان پیترلار، یکتایرینا، آلیکسا- ندرلار، هم ایڭ سوڭغی پادشاهمزنڭ الوغ همملری آرفاسنده روسیه شوندی درجه گه بییدی، که اول، توگل باشقه بیردن معلم ارچاقرو، بلکه اوزی باشقه ملتلر، مملکتلر گه معلملر بیره آلدن، هم اوشبو سوڭغی پادشاهمزنڭ قوانده بو مملکت بتون اداره سی، سیاستی، توزولشی خصوصلارنده غی الوغ اصلاحات ایله یاؤروپاده غی الوغ مدنی دولتله آراسینه کردی. میخایل فیودر وویچ وقتلارنده یاؤروپا طرفندن وحشی (ژارژار) لار یورطی دیب آتالا طورغان روسیه، ایندی دنیا نڭ مدنیتک یاخشی اوق یوغاری اورننی اشغال ایتمک الوغ دیر ژاؤالاری جمله سندن بولدی. بو ئوچ عصرده پادشاهلار آلدان باردیلر. آلا نڭ آرتندن کیڭ دریا کبک بولوب خلق باردی. بو نسل نڭ حمایه سنده نی قدر فن،

تاتارلارده اوشبو صوڭى سنه لرده مدنيتكه تابا
 اينكان نقلی آدوملارمز ايله شرقي قوملر آراسنه
 بولار بارسىك رامانفلر سلالهسى پادشاهلىقى
 اينكان دورده وجودگه كىلدیلر.
 احمدىكى

يويىلى وترويسكى تاتارلارى.

يويىلى يادكارينه روحانى مدرسه.

ويوغالتوغه دوچار ايتودن باشقه بر نهرسه
 توگلدر.

بوگون مملكتبزه ۳۰۰ يىلقى زور بهيرهم
 طبعى، بزده، بز تاتارلارده، روسيه نڭ ايركلى
 وتيگز حقوقلى غراژدانلارى ووطنبزنڭ صادق
 اوغللرى صفتيله، بوعمومى بهيره مگه قاطشابز.
 لىكن شوشى مناسبت بلهن ايسكه توشوررگه
 تيشىلى بر نهرسه بار: موندن ۳۰۰ يىل ئلك
 علم ومدنيتده روس وطنداشلار بز بزذن بيك
 كوب آلد توگلدر ايدى. بز ۳۰۰ يىل مدتده
 روسلار بلهن بر پادشاهغه تابع بولوب كىلدك،
 بر وطن بالالارى بولوب عمر ايتدك، بر
 زاقونغه بر نظاماتقه بوى صوندق. شولاي
 بولغاچ، صوڭ، روسلار نىلكدن آكلى، علملى،
 ادبياتلى ومدنى بر ملت بولوب كيتوب، مد-
 نى ملتئر عائله سینه قوشولوب، دنياده الوغ
 وحرمتلى بر مقام طوتدیلارده، شولوق روسيه-
 نڭ حقوقلى اوغللرى بولغان، بز تاتارلار
 بورونقى آزيا بالالارى بولغانمز كويونجه،
 نادان، يارلى، قاراكغى بر خلق بولوب آرتك
 وبر چيتده قالدق؟! بو سوآلگه جواب بيرو
 اوچون چيت سببلر ئزله ب اوغراشودن بىگرهك،
 اوز بزنىڭ شول ۳۰۰ يىلقى تارىخبىزنى، احوال

زمان اوزگه ره بارا. زمان اوزگه رگان صاين
 آنڭ كيره كلرى وتله كلرى ده اوزگه ره و آرتا
 بارا. كيله چك زمانلار نڭ تله كلرن آلدان اويلا ب
 وئهر لهب قويا آلمان خلق، ياقتى استقبالغه
 يولقماس وديناده آدم ره تلى بهشى آلماس.
 بز، بز تاتارلار، بر نيچه عصرلار بو نيچه ايسكىنى
 صاغنوب، آتا بابا جولالارينه طابنوب، هر
 بر ايسكىليك و بورونقىلىقنى مقدس صاناب
 اوزدرووبز سببلى، مدنى خلقلر عائله سینه ده
 قوشولا آلمادق، اوز آلد بزغه ده بر نهرسه
 چقارا آلمادق.

«ايسكىنى صاغنو يارامى» ديگچده هر
 بر ايسكىنى سبروب توگه رگه كيرهك ديگان
 سوز آكغار اماسون. يوق! — هر بر ملت
 اوزينڭ ماضيىن سويه، تاريخن اوقى، آتا
 بابالارى آراسندن داهيلر وقهرمانلر ئزلى؛
 مونيسى بيك هيبت! لىكن كمال و فضيلتنى
 گل ايسكىدن ئزله ب، هامان ايسكىچه طور ورغه
 ئوندو، زمانه بلهن ايسه بله شورگه نله موه،
 مدنى انسانلر ومدنيت بلهن مناسبت وعلاقه
 ياصاودن قاچو، اوز آلد يىكه به شه رگه طرشوب،
 اوزك نڭ غفلت چيكه م نڭ وعزات چاپانڭ آستينه
 به شرنوب طور ورغه ماناشو — اوزك نى بتوگه

بزنڭ مسجد يانندهغى مدرسەلر بىز كور-
 بدن بىرلى دوام ايتوب كيله، حكومتبىز آلا رغه
 توگهل ايرك بىرگان، ملالارنى شول مدرسەلر نڭ
 باشلىغى ايتوب تانى. گرچه بولار زاقونده
 معارف نظارتينه تابع ايتوب سانالسهلرده،
 عملده (پراقتيقاده) دوغوانى صابرا نياغه تابع
 توسلى يورتولر: ملا دوغوانى صابرا نياغه
 تابع، ئە مدرسەلر نى ملالار اداره ايتهلر. مونه،
 بىز بومدرسەلر بىزنى اوز بىزده اصلاح ايتمه دك؛
 حكومتكه مراجعت ايتوب، آلارنى بىر تورلى
 قانونلاشدر، بىر تورلى تىپكه كرتو و بىر
 تورلى نظارت و مراقبه آستينه آلوقايغىسينده
 توشمه دك. بوده بزنڭ غمىسز لىگىزدن و كيله چكىنى
 اويلا ماوبىزدن، و حكومتبىز نڭ ايرك نكلك و مسا-
 عدەلر ندىن فاي دالانا بلمه و بىزدن كيله.

صوڭ يىللارده حكومتبىز بزنڭ مدرسەلر بىزده
 رىۋىز بىلەر ياساتا باشلا دى، آلار نڭ پر و غرا-
 ملارن، معلملر ن، اداره و آقچه چيشمه لرن
 تىكشور و رگه طوتوندى. بو بىك حقلى اش؛
 هيچ بىر نظاملى حكومت اوز يورطندهغى
 مؤسسەلر نى تفتيش و مراقبه سز قالدىر ماس.
 بىك طبيعى، بزنڭ مدرسەلر بىزگنه استئنا
 تشكيل ايتمه سىلر، آلارغنه مراقبه و تفتيشدن آزاد
 قوبولوب، يازمش ايرگينه طاپشلاماسلار. بلكه
 حكومتبىز آلارنى دا جديره ك تىكشور، آلارنى
 قانون كيرتە سىنه كرتور. بىزگه، بو مدرسە-
 لىر بىزنى قانونلاشدر، بىر نظارت آستينه
 آلوقصوصنده حكومتبىزگه ياردهم ايتشورگه،
 آلار نڭ تقديرلرن بىر تورلى جونگه سالورغه
 بىك وقت. نظاملى و قانونلى مملكتنده نظامسىز
 و قانونسىز تشبث و مؤسسەلر نڭ نىگىزلى چرك

و طور مشبىز نىغنه تىكشورگه كيره ك. بو قسقه
 مقاله ده، البته، اول نارىخ نڭ بوتون بىتلرن
 آچوب قوبارغه ممكن توگىل، لىكن بودور نڭ
 نىگىزنده ياتقان خاراكتىرنى بر صرغىغنه كور-
 سه توب كىته رگه ممكن:

بىز ايسكىلك خياللارى بلەن ايسردك،
 چىتده طورونى (عزلىنى) سويدك، ياقتى
 دنىباغه، كىك ميدانغه، چغونى باشقه مدنى
 خاقلر بلەن آرالا شو و مناسب ياصونى تله مه دك،
 ياكار و دن زمانه تله كلرىنه بوى صنودن
 فاچدىق، علوم دىنيه ده اوقومادىق، فن و فلسفه ده
 اوي رەنمه دك؛ تىك اسخولا ستيقه غنه اوقودىق
 و شونڭ بلەن مغرور بولوب و ماسايوب ياندىق.
 بىر وقتلر حكومتبىز بىزنى تنوير ايتهرگه
 مدنيتكه ئىله شدرورگه تجربه لىر ياصاب
 قارادى، اما بزنڭ قوتوبىز اوچدى چه لىر بىز
 ئوره طوردى، «دينبىزگه تيه لىر، خراب بولا بىز،
 هجرت ايتىك، هجرت!» دىب قچقر دىق.

اما صوگندىن آڭلادىق، كه حكومتبىز بزنڭ
 دينبىزگه ئەلله فاچان ايرك بىروب قوبىغان،
 بىزنى علم و معارفكه ضيا و مدنيتكه ياقنلاشدر-
 رورغه غيرتن صرف ايتە، بزنڭ طنج و آقلى،
 علمى، مدنى و ادبى قىمىلدا لىر بىزغه اصلا و اصلا
 قارشى كىلمى و كيله چك توگىل. بو بىر فاقت
 ماقوع، بو بىر حقيقت! لىكن بىز مونى بىك
 صوڭ، ۱۹ نچى عصر نڭ آخىرلارنده غنه، ئەز رەك
 آڭلى باشلادىق؛ ۳۰۰ يىللق قاشمارادان،
 «اصحاب كهف» يوقوسندان شول چاقده غنه
 اويانوب، ئەگى - مىگى، كوزلر بىزنى
 اوغالى باشلادىق و ئەيله نه بىزده گى مدنيت
 نورى و عمران آثارى آلدنده حيران و مبهوت
 بولوب قالدىق.

توز ولدی.

بو مدرسه ترویسکی رایونی اوچون بیک مههم و فایدالی مؤسسسه بولاچق. اوز تبعهسی تانارلارنی هر بر حقوقده تیگنر صاناوچی حکومتیز اوزی اوچونده، خلقی اوچونده فایدالی بولغان بو مدرسهنی تیگنرله رگه رخصت بیرر وتر ویسکی تانارلاری ده آنی وجودکه چقاررغه بار همت وغیرتلیرن قزغانماسلار دیوب امید ایتله. بر جهندن چینا ونیق بولغان محله اماملرینک تریبیلی «مسلمان روحانی مدرسه-سنده» اوقوب، دنیا ونظاماتنی هم رسمی تلی ده اویره نوب چقولاری حکومت ئوچونده بیک زور فایدالار کیتره چک بیت. خیرلی ساعتده! ع. بطلال - ترویسکی.

وکیل چکلری قارا کفی. بو کونگه قدر بزنگ محله اماملار بز شول مدرسه لردن بیتشه لر ایدی. اگر اول مدرسه لر بز قانونلاشماو سببلی یوققه چقسه لر، محله اماملار بز قایدان بیتشورلر؟ بو مسئلهنی اویلارغه بیک وقت؛ فرصتلارنی غنیمت بلورگه وکیل چکنی بر آز قایقرتورغه کیرهک.

مونه شوشی حاللرنی کوزده طوتوب ترویسکی تانارلاری خاندان عالی رامنقلارنک ۳۰۰ یللیق یوبیلی مناسبتی بلهن، اوشبو الوغ وتاریخی واقعه نک یادکارینه اماملر بیتشدره طورغان حقوقلی بر «روحانی مدرسه» تیگنرله رگه قسارر بیردی لر. شول فایدالی مؤسسهنی میدانغه چقارو اوچون بر قامیتیت

تعلیم و تربیه.

«مکتب» اسمنده گی بو مجله اوقو یازو بالجهله تربیه وتعلیم دن بحث ایته چکدر. شونک اوچون بز بونک تربیه وتعلیم نک نی ایکانن، آنک موضوعن وغایه سن بیان ایته چکدر.

یوررگه کوچی بیته باشلاسه، ینه قدرت جهندن بر آز اللهغه یاقنایا بارادر. یوز توری اشکه اقتداری بولغان کشی اون توری گنه اشکه اقتداری بولغان کشی گه قاراغانده اللهغه یاقنراقدر. اخلاق یاقندان هم شولای.

مثلا هیچ وقتده هیچ نرسه گه مرحمتی بولماغان کشی الله تعالی دن ایك یراق نقطه ده طورادر، مرحمتلی کشی مرحمتینک کوبلگی ودوامی مقدارنچه الله تعالی گه یاقن بولادر، چونکه الله تعالی هر قایچان هر نرسه گه بیک مرحمتلیدر.

بر نهرسه نک تربیه سی، آنی آقرنلاب کمالینه ایرشدرمکدر. هر نهرسه نک اوزینه کوره کمالی بولادر، اما انسان نک کمالی الله تعالی گه یاقن بولوب آنک خلقلری بلهن خلقلانماقیدر. مثلا انسان آندان طوغاچدا هیچ نرسه بلمیدر، الله تعالی هر نرسهنی بلدر؛ شونک اوچون بو وقتده بالا بو جهندن الله تعالی گه ایك یراق نقطه ده طورادر. قایچان برهر نرسهنی کوروب یه ایشتوب بله باشلاسه، بالا الله تعالی گه یاقنایا باشلیدر. بلگی آرتقان صابن اللهغه یاقنلقی آرتادر. شولایوق اوطوررغه یاکه

التزام وقبول ایتوب، الله تعالیٰ نڙا ایتڙا الوغ
 حکمت وقدرت لرینه مظهر بولغان. الله تعالیٰ
 قرآن ده: «بز امانتنی کولگرگه، بیرلرگه
 وطاولارغه عرض ایتسه کده، هیچ بری قبول
 ایتمه دی، اما انسان آتی یوکله دی. حالبوکه
 اولده یوکله مهس بورون بیگ نادان، هر
 نرسه نی اورنسر استعمال ایتوچی ایدی»
 دیمشدر. دیمک، انسان تربیه نی التزام ایتووی
 و تربیه لی انساننی میدانغه قویووی بلهن
 ظلم جهل دن چغوب امانتنی اوتوچی والله
 تعالیٰ نڙا کمال قدرتن اظهار ایتوچی بولادر.
 ایکنچی عباره بلهن ئه یئکننده، تربیه دن
 مقصود، انسانلرنڙا بر اراده (که الله تعالیٰ نڙا
 رضاسینه موافق اراده) آستینه جیلوب بر
 برینه والله تعالیٰ گه نسبه (احتیاج وغیر) لرین
 طانوساق، وشولای ایتوب هیئت اجتماعیه سینڙا
 اشلکلی عضوی بولما قدر. شونڙا اوچون ده
 تربیه لی خلق یوزهر، مگر اعضادن عبارت
 شرکتلر یاساب، بر تمن نڙا اعضاسی کبی
 اتفاق بلهن حرکت ایته آلوب، حسی نتیجه لرگه
 ایرشه آغانده، تربیه سزلرنڙا کچکنه گنه شر-
 کتلی ریده دوام ایته آلمیدر.

لکن بواورنڙا «انسان، نی اوچون اوزن
 اوزی تربیه ایله مکلف بولغان، نیک باشقه
 حیوانلار و نباتلر وغیرلر کبی طبیعت نڙا تربیه-
 سی آستینه غنه طاشلانماغان؟» دیکان برسؤال
 کیلسه ده، انسان بعض احتیاجلارنده وکورو،
 ایشتو کبی بعض اقتدارلارنده باشقه حیوانلار،
 حتی نباتات بلهن تیگننه بولسدا، آنده تمیز،
 یاخشینی یاماندان، حقیقت نی باطلدن آبرو
 قوتی آرق، وهر بر حرکتی میل اراده بلهن

شونڙا اوچون رسول الله صلی الله علیه
 وسلم ده «الله نڙا خلقی بلهن خلقلانڙا، مین
 کورکه م خلقلارنی تمام ایتهر اوچون یبیه رلدم»
 دیکان. جمیع پیغمبرلرنڙا کیترگان ناموس
 و شریعتلر یئکنده هدی انسانلرنڙا الهی اخلاق
 بلهن خلقلانولاریدر.

بو تربیه نڙا لغتجه معنا سیدر، اصطلاحجه
 علم تربیه، دیوب تصنیف اولغان بر قدر
 ناموسلر وقاعده لرگه ئه یته لر، که بر انسان نڙا
 تربیه سن التزام ایتکان کشی مطلقا شول
 ناموسلارنی بلوب آنلارنی فائده لی ره وشچه
 اشلته آلوغه محتاج بولادر. اول ناموسلار،
 کشیلرنڙا جسمانی و روحانی احوالن تفتیش
 و تجربهدن و سماوی کتابلردان، وهر قوم نڙا
 ادبیاتنده یوری طورغان مثل و مقالردن
 چقاروب یازلغانلاردر.

تعلیمده تربیه نڙا بر نوعی در. چونکه،
 تعلیم، طبیعی ناموسلارنی بلدروب آنلارنی
 تله گه نچه تصرف ایتهرگه و اشلته آلوغه
 اوگره تودر.

تربیه نڙا موضوعی، خیرنی شردن آیرا
 آلووی یاغندان، انساندر.

تربیه دن غایه (غرض مقصود) انساننی
 بر حالگه ایرشدر مکر، که انسان اول
 حالگه کیلسه، اوزن اوزی یوقاریده
 مذکور نه ایله کمالگه آلوب چغا هیئت
 اجتماعیه سینڙا اشلکلی اعضاسی بولا آلادر.
 الله تعالیٰ انسان نڙا تربیه سین اوزینه
 تابشرغان. آنڙا جانن، تنن و جمیع قوه لرن
 یاراتوب اوزینه تابشرغانده، اوزین کمالینه
 ایرشدر و بلهن تکلیف ایتکان. انسانده بونی

ایتلمه سه، اول بیک کوب نه رسه نی حتی اوزنده اورنسر تصرف ایتوب ظالم بولا چقدر، عدالت آلیه بوندی ظلم که مخالف بولغانغه آنی اوزن تربیه ایله ن تکلیف ایتمشدر.

احمدجان مصطفی.

مسبوق بولغانغه، بیرده گی مخلوقاتنک همه سینک سلطانی آلارنی قول آستینه آلا آلو - آلا رغه خوجه لقی قیلا آلو، آلارنی تله سه نیچک تصرف ایته آلو قوؤتی بتون مخلوقات نقسندن آرققدر. اگر شول صفتلی انسانغه اوزن تربیه بیلن میل واراده لرین ضبط التزام

بالا تربیه سنده ایکی دور.

شخصی او چونگنه کرشسه هیچ شکسز، وجدانا، الله فاشنده، انسانیت فاشنده مسئولدر. بلکه بر ملتکه چرک اورلقار چه چوب، کیله چکده اول ملتک انقراضینه سبب بولا دیمک ممکن گنه توکل هیچ شیکسز شولای در. بونی آرتق اثباتقه ده احتیاج یوق. آله کیتکان ملتله برله بزنگ تانارلار کیک آرتقه فالغان ملتله نی چاغشدر و بولغانغه، آلا رنک تربیه جهتی ایله بزنگ تربیه بزنی مقایسه ایتکانه آچی آکلاشاچاق بر مسئله در. شول نقطه دن فارالسه، هر کم اوزندن اوزی « تربیه کیرهک، آدم بالاسی تربیه آرقاسنده غنه چن آدم بولا، دنیا آخرت سعادتکه ایرشه، تاو لار کیسه، دیگگزلر کیچه، بیر یوزینه خلیفه بولورغه صالح بولا، بوقسه بونده طورغه مستحق توکل؛ بتهرگه انقراضه محکوم» دیه چکدر. لکن شول چن معناسی برله تربیه قیلوچیلارنی تابووی بیک قیین؛ حتی بزده بولار یوق دیب نه بتورگه ممکندر.

ایک کیرهک بولغانی، چن تربیه چیلرمرز بولغان ملت آنالارمرز بوندن ذره قدرده خبردار توکل لردر.

بالا طوغاچه، اوزی آکلاماغان بر طبیعت دولقنی آستینه آطلاغانلقدن، طبیعت آنی تله گه نیچه ایتهرگه، و بلنمه گان بر قار انغیلقه ایتوب طغارغه ده قدرتی بولا. شونک او چون، آنی (بالانی) اوستندن قاراب طور و چیغه، تربیه چیگه محتاج بولنه. تربیه چی آنی، طبیعت نک ضررلی دولقلارندن صاقلاب، فائده لیلارندن فائده لاندراغانی اوستینه، بالا آکلی باشلاچاق ضرر لیلارندن صافلانورغه ئویره ته. بو معنا برله، تربیه چی سنه الوغ بر اشنی اوستینه آلمان؛ حتی کیله چکده گی دنیا نک عمارتینه سبب بولغان بر کشی دیوب قارارغه طوغری کیله، شوکا کوره ده معلملر، هیچ تقدیر ایتله آلماس در جهده زور و مقدس خدمت کشیلر یدردیمی ممکن توکل. شولای بولسه تربیه صاحبی، بیک کیلک معلوماتی ئوستینه، بالانک کم ایکانن، آنک کیله چکده کم بولا چاغن، بالاده گی طبیعتکه الحاصل بالانک احوالات روحیه سینه توشونگان کشی بولورغه تیش در. بو مقدس اش— تربیه گه کرشکان کشی، آنک بولن بلمی طور و ب، فقط بر عرض

چه چەك آندروچی، ییەش بیروچی دورەدر. اول دورەدە، اولگی دورەدە سالنورغە تیشلی بولغان اورلقلارنی سالوب، یاخود ناچارلارن اوتاب، یاخشی، کیرهك اورلقلار سالو برله ماناشولسه، طبیعی، بالا کوتلگانچه چقاآلی، چقسەدە بیک کوب مشقتلر، زور همتلر صرف قیلنغانده غنە چغالا آلا. بالا تر بیەسنده شونک اوچون ایك اهمیتلی دورە برنچی یعنی آی آنا آنا، یاخود مربی ومر بیەسی قولندە-اوی تر بیەسیدر. بناً علیہ، بالا تر بیەسنده ایك الوغ مسئولیت، برنچی دورە مربیلری، آنا آنالارینە توشە. شولای بولغاچ بولار بیگرەك فن «تر بیە»- دن خپردار بولورغە کیرهك بولا توگلمی؟

بالانی تر بیەلو: طبیعتدن فایدەلانا طور- غان حاسەلرن تر بیەلەب، فایدەلانا نورلق درجەگە کیتروندن عبارت بولغانلقدن، اول حاسەلرنک حاصیتلرینە توشنوگە توقف قیلا. اما اول حاسەلر علم روحە متعلق بولغانلقدن، آلارنی بلو علم روحە باروب طوقتالا. شونک اوچون (پیداغوغیا) فن تر بیەنک علم روح برله مناسبتی زوردر. پیداغوغیا فنی برله چن اشنا بولاسی کیلگان کشیگە علم روح برله تانشو لازمدر. بناً علیہ بوندن صونک بز سوزمزی علم روحدن باشلاب کیتەچکمز. بوکا قدر یازغانلارم یازاچاق پیداغوغیامە بر مقدمە قییلنددر. وقتی برله باشقالاری شوشی ژورنالده انشاءالله درج ایتلە بارر.

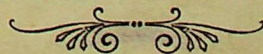
نجیب خواجە.

اوقوتا طورغان معلملر مزده کوب، لکن یوقاریدە ئەیتلگان چن تر بیەچیلر غایت آز، کوبرەگی تصادفە طاشلانوبراق اش کورەلر، بالانی تر بیە: کیرهك آنا، آنا، کیرهك معلم طرفندن بولسون، آی، طبیعتنک ایك اچکی کر پیستندن، آکا نیچە نیچە مک قر بانلار بیرلگاننک صونکده غنە قولغە کرگان، تخر بەلر بوکیتی بولغان علمدن خپردار ایتوب، کیلە- چکده اوچرایاچاغی اورلقلرغە فارشی طورر- لقی، طبیعتدن استفادە ایتوب، دنیا آخرە سعا- دنکە ایرشورلک آدم ایتوب چغارماقدر.

بو زمانغە نسبتنا بالانک تر بیە دورەسن، عائلە دورەسی، مکتب دورەسی اسملرنده ایکی دورەگە بولەرگە مکن. بالانک ایك صافی، قایسی یاقغە بورساک شول یاقغە صغلا طورغان وقتی بولغانلقدن، ایك اهمیتنی حائز بولغانیدە عائلە دورەسیدر.

بو دورەنی بالانک سیگز یاشینە قدر بولغان کونلرن حسابلارغە یاریدر.

اول شوشی وقتدە آنا تلندە سو- یلەرگە ئویرەنە، شونک برله برابر کوکلینە یاخشیلقنی ناچارلقدن آیرو اورلغی بر حس کرە باشلی، اوز دائرەسنده بولغان کشیلردن کوروب، یاخشی می، ناچار می، تورلی تورلی عملرگە تقلید ایتە؛ فسقاسی کیلەچک اوچون هر بر نەرسەدن برەر اورلوق حاصل ایتە. ایکنچی دورە، مکتب دورەسی، تیک شول زماندە سالنغان اورلقلارنی ئوسدروچی؛

اصول تعلیم و کتابلر.

کورسه نلنگان میتودلر بله اوقوتیلر. چونکه هیچ برن یارانمیلر. آخرده اوز تجربه لری ایله خصوصی بر میتود اختراع قیلغان بولالر. اول میتود جهیه ولی گنه بر میتود بولوب چقسده، معلم اوزی آکئا ایله نه، اوز ایجاددی بولغان ترتیب آکئا بیک منتظم کبی کورنه. آخرده بوندی معلملر قارتایغانچی بالالرنی اوز میتودلری بله اوقوتوب اوتکهره لر. لکن بالالرنی اشلی؟ مسئلنک مشکل جهتی مونه شونک.

هر معلمنک خصوصی میتودی هر بالاغه یاراب بتمی. چونکه معلملر اوزلری استخراج قیلغان ترتیبلر تعلیم و تربیه متخصصلری طرفندن چغارلغان میتودلرغه قارایغانده ضعیف بولالر. هر بالانک طبیعینه موافق نظم طبیعی اوزره منتظم میتودنی عادی معلملر آرزمان اچنده کشف و اختراع ایته آلمیلر. شونک اوچون اوقوچی بالالرنک کوبسی علمنی آغرلق بله گنه تحصیل ایته لر. تحصیل علم طلبه اوچون هر مکتبنده کیفلی و دردلی بر عمل توگل، جفالی بر بلا کورنه در. حال بوککه تحصیل معلومات نفس امرده لذتلی بر اشتغال بولورغه تییشلی ایدی.

بو حالنک سببی دنیاده هر فن اوچون مقرر اصول و میتود یوقلغند اندر.

اگرده فنلر آبیکتیونی (هر انسانغه مقبول بولوردی) بر اصول و ترتیب ایله تعلیم ایدلسه لر، هیچ کم تحصیل فنوننی آغرسنماس ایدی. نظم طبیعی اوزره افاده قیلغان معلومات

«اصول تعلیم» «و اصول تربیه» دیگان عبارلر مطبوعاتده بیک کوب یازلار. بوسوزلرنی اوقوغاچ عادی اوقوچیلرنک خاطرینه تعلیم اوچونده، تربیه اوچونده دنیاده مقرر و متفق علیه اصول و قاعده لر بار ایگان دیگان فکر کیله طورغاندر. تأسف ایله خبر بیرلمه لی، که تعلیم و تربیه بابنده عموم طرفندن قبول ایتمهش جمع علیه بر اصول و ترتیب یوقدر.

پیدا گوگلر فقط شول مسئلهده متفقدلر: الاسهل فالاسهل ثم العسير فالاعسر. یعنی شاکردلرگه ایکنک تلك معلوماتنک فهم و حفظغه ایکنک قولاین، سوکره آندن آزرانی بیکلن، سوکره آورن، ایکنک سوکنده ایکنک آورن بیان قیلورغه کیرهک.

مونه بومتفق علیه بر مسئلهدر. لکن بونک تطبیقی بیک مشکلدر. بوقاعدهنی بلو تطبیق قیلابلونی لازم ایتمیدر. یورط نیچک بناقیلنسه، طورورغه جایلی بولاچاغن دنیاده بیک کوب کشی بله؛ اصول معماریه اوزره سالنغان یورطنی کورگاچده کوب کشی آنک خاصیتن سیزه، لکن بو افندیلرنک هیچ برسی اوزلری مکمل یورط صاللا آلمیلر. مکمل ایتوب صالام دیب بناغه کرشسه لرده، مبنیلری مکمل بولوب چقمی. اصول تعلیم فنلرن اوقوب مذکور قاعه کبی بر نیچه قاعده لرنی بلنگان معلملرده اکثر یا شول قیلدندر.

اصول تعلیم کورگان معلملرنک کوبسی

پرافیسور آوزندان ایشتوگه قاراغانده فائده-
لیراق دیب گمان قیلغانلار ایدی.

لکن حفظ، یعنی کوکلده قالدیر و مسئله سی
بو مسلك نك انتشارینه مانع بولدی. آكللا-
شلدی، که پرافیسور آوزندن شریکله بله برگه
جمعیت اچنده ایشتلنگان معلومات، کتابده او-
قولغان معلوماتقه قاراغانده خاطرده قالاراق
بیره ایکن. شول سر معلوم بولغاچ، بو مسلك
طرفدارانی آزیدی. مع ما فیه بومسلك طرفدار-
ری دنیاده هنوز باردر. او قولغان معلوماتنك
خاطرده قالمالون آلار او قولغان کتابنك انتظام سز-
لغندن کوره لر. کتابنك تزلووی نظم طبیعی
اوزره بولسه، مقروآت مسوعا تندن آرتخراق
خاطرده قالا دیلر.

حقیقه بو سوز طوغریدر، یعنی کتابنك
منتظم یازلووی مندر جاتینك خاطرده قالووینه
بیک کوب فائده بیرمکدهدر. مقرر و مجمع
علیه اصول و میتود بولماغانی کبی، نظم طبیعی
اوزره منتظم یازلغان کتابلرده بیک آزدلر.
اگرده هر فن اوچون اوزون و قسقا ایتوب
منتظم روشده یازلغان بر نیچه کتابلر بولسه،
علوم و فنون بنی آدم آراسنده شیوع و تعمیم
ایته ایدی. بوکا قاراب مکتبلرگه احتیاج بتمه-
سه ده، یاشلکده او قومی قالغان هوسکارلر
اوچون بو اش بیک فائده لی بولور ایدی. اول
وقته خلق آراسنده هندستاننك برامینلری
کبی مین عالم مین آبرازوواننی دیب
مولانولر بتهر ایدی.

بولا قالسه، بو اش بیک معقول بر حال
بولور ایدی.

احمدیادی مقصودی.

ذهنده ده بیک آساتلق بله محفوظ بولورلر
ایدی. تحصیل علم بر بلا توگل، کیف وصفالی
بر مشغولیت بولور ایدی.

بو سوزلر یا کا سوزلر توگل. بونی پیدا-
گوگلر اوزلری دعوا قیلار. آمیر بیکه ده بو
اصول اوزره قویلو رغه طرشلغان مکتبلرده بار.
آمیر بیکه لیلر بر وقت بو تشبئلرنده موفق
بولار می، یوقمی، حاضرده اول خصوصه آچق
معلومات یوقدر. هر نه ایسه آلاز نك بو بابده
طرشلوری واقع بر اشدر. ایکسپریمینتالنا یا
پیدا گوگیکا، یعنی مطلق تجر به اساسینه مبنی
بولغان فن ترییه ده بونی قوئلنه مکدهدر. لای
وغیرلر کبی آنك ار بابی ده ایسکی اصوللرنی
اکثریتله جرح قیلیمقدهدرلر.

شبهه یوقدر، که هر فننك قواعد و معلوماتینك
اوزینه مخصوص بر نظم طبیعی بولورغه
تیشیلیدر. پیدا گوگلر کوب اجتهاد بعدنده
بو انتظام طبیعی طاباچقلر در. هر فن اوچون
طابلاچاق یا کا اصول ایله، آبیکنیتیونی بر
انتظام اوزره کتابلر تالیف ایله چکدر.
اول وقتده تحصیل علم اوچون مکتبلرگه
یوررگه آرتق احتیاج قالما یا چا قدر. کوب
کشی اوزنده اکثر یا مطالعه ایله مشغول
بولو ایله ده بر درجه تحصیل کمالات ایته
آلاچا قدر. البته عملی تجر به لر اوچون تجر به
خانه لرسز ممکن توگلدر. لکن مکتبخانه سز
تحصیل علم ممکن بولا چا قدر.

بو صوگفی سوزده یا کا بر فکر و فرض
عد قیلنماسون. قرق سنه مقدم گیرمانیه
استودینتلرنده بو مسلك بیک فاتی شائع
بولغان ایدی. اول وقت آلا ر، کتابدن او قو

بوزنڭ مکتب لرمز.

شیکسپیر: «نادانلىق الله نڭ آچووی، بلم ایسه او جماخ نڭ باصقچىدر» دیمش. مونه شوشى باصقچىنى حاضرلى طورغان اورون ایسه هیچ شېهه سز مکتب در. مشهور ۋیکتور هوغونڭ: «بره و مکتب بنا ایتسه، اول كشي تورمه نی یوزاقلادی» دېگانیده بیک تیره ن معنالی سوزدر. مسلمانلار آراسنده مکتب مسئله سینڭ اهمیتی بورونغی زمانلارده كیره گنچه آڭلاشماغان بولسه ده، حمدلر اولسون حاضرنده آنڭ الوغ اهمیتلی نرسه ایدیكى بیک آچق آڭلاشایلا باشلادی. خصو- صیله بوزنڭ تاتارلار بومسئله گه بیک نق اهمیت بیره باشلادیلار. واقعه تاتارلار اوزلرینڭ طوتونغان نهرسه لرینی بیک تیز ترقی ایتدروچهن بولدىلاری سببلی مکتب مسئله سنده ده تیز ترقی ایته چكلى امید ایتوله در. چنلابده اول شولای بولوب چغارغه اوخشی دا: ابتدائی اوقونڭ ایڭ نق طارالغان و بنا علیه مکتب كه ایڭ باى پادشاهلىق شمالی آمریکا جمهوریتى بولوب، آندهغی خلق نڭ یوزدن ۲۲ سى مکتب ده در. دیمككه آندهغی بر آولده یوز كشى بولسه، آنڭ ۲۲ سى، مڭ بولسه ۲۲۰ سى مکتب ده در. گیرمانیه ده ایسه یوزگه ۱۸، انگلتره ده ۱۶، فرانسیه ده ۱۴، آفسترییه ده ۱۲، ایتالیه ده ۱۱ در. بوزنڭ روسیه نڭ روسلاری آراسنده ایسه آنچق یوزگه ۵ كشى مکتب ده در. دیمككه مڭ كشى لی روس آولنده مکتب كه یوروچی بالا فقط ۵۰ گنه بولادر.

جانسنز تنلر ئولك بولدىلاری كبی، علمسز جانلارده ئولك حکمنده لردر. هر نهرسه نی محکم ایتوب یاصی طورغان اوزینه خاص بر اورن بولدیغی كبی، انسان نی بلم لی ایتوب یاصی طورغان اورنده هیچ شېهه سز مکتب آتالغان مقدس اوروندر. بورونغی زمانلارده قارا كوچلر ئه لله نیندی زور اورون طوتدىلاری و بنا علیه بیک كوب مسئله لر شوشی قارا كوچلرگه قاراب حل ایتلدىلاری حالده، بو كونگی كونلرده سیاسى هم اقتصادى مسئله لر نی حل ایته طورغان نهرسه فقط مکتب در. مکتب لی ملت نڭ هر بر افرادی بلملی بولغانغی سببلی، تركلك اوچون بولغان كوره شلرنڭ هر برسند غلبه آلا ر یاغنده بولدیغی حالده، مکتب سز ملت نڭ افرادی بلمسز بولغانغه كوره، آلا ر قردهغی ئولك لر كبك هیچ بر كوچك مالك توگل لردر. صوڭغی عصرلرده اسلام دنیاسی نڭ باشقه ملت لر طرفندن مغلوب ایدیلولرینڭ چن سبب لرینی تيكشروب قارالغانده، مسئله مسلمانلار نڭ بلمسزلكینه، مکتب سزلكینه، آنلار نی طوتقون ایدوچیلرنڭ ایسه بلملی و مکتب لی بولولارینه باروب تره لدر. شوڭئا كوره بز، مکتب كه، اسلام نڭ قوامی، ملت نڭ حیاتی آنده حاصل ایدیله طورغان «مه كڭگولك یورطی»، «دارالحد» دیو قارارغه تپیشلی لرمز. شونڭ اوچون بزگه بارلق سعادت بزنی و عمرلك حیاتبزنی مطلق مکتب دنگنه ئزلرگه تیوشلی در. مشهور انگلیز ادیبی

بولوب چغالار و تماميله اوزلرينه اوشانغان،
 دنياده ياشارگه مستعد، مستقل بر كشي بولوب
 بيتشهلر. بزنك مکتبلر بزايسه زمانغه و طور مشغه
 موافق بر ترتيبكه قويلماغان بولدقلارندان،
 ديني مسئلهلر حقنده بالاغه بر فدر معلومات
 بيره آلسه لاردا، دنياهم طور مش حقنده بر نرسه ده
 بيره آلميلار. شونك او چون بزنك مکتبلر بزدن
 چقغان بالالار، دنيا دان و طور مشنك آغومندان
 خبر سن، اوز اوزينه اشانچسز، دنيا ده ياشارگه
 استعداد سن، رذيل بر كشي بولوب چغالار. ايندى
 اگر بزده باشقه لار كبك دنيا ده ياشارگه نله سه ك،
 دنيا دان بتونله ي قول سلته گان بر مأيوس (اميد سن)
 بولماساق، بر مينوت وقت كيچك ترمه ينيچه مکتب
 مدرسهلر بزنى اصلاح ايتهرگه، آلارنى باشقه
 ملت مکتبلرى كبك، ديني بولولارى ايله
 برگه، زمانغه موافق، طور مشغه يقين بولغان
 بر ترتيبكه سالورغه اجتهاد ايتو بر نچى
 بور چه زدر. بزنك حياتهن، بزنك ياشاومن فقط
 شول مکتبلر بزگه باغليدر. قصه سى زمانغه
 موافق، طور موشقه ياقين بولغان ترتيبلى مکتبلر -
 بز بولسه، بز بار، عكس تقديرده بۇ يوق.
 ايكسينك قايوسينى اختيار ايتهرگه ده حاضرگه
 بز ايركلى، بز اختيارلى.

هادى آطلاسى.

ناتارلار آراسنده ايسه مکتب كه يور و -
 چيلرنك صانى روسلارغه نسبتة بيك كوب يوغارى
 بولوب، بعض بر اوباز دلرده آنلارنك صانى
 آفسترييه - وينگير ييه پادشاهلىق لارنده غى
 او قوچيلارنك صانچه، يعنى يوزگه ۱۲ گه قدر
 ييته. مونه بو بر طرفدان بزنك او چون شادلانورلىق
 بر اشدر.

لكن اش قورى عددنك، مکتبكه
 يور و چيلرنك صانى كوبلكده گنه توكل، بلكه
 شول مکتبلرنك تر بيه سنك، بيرگان ثمره لرنك در.
 بزنك مکتبكه يور و چيلر بزنك صانى آفسترييه
 - وينگير ييه مملكتنك گى مکتبكه يور و چيلرنك
 صانى ايله برابر بولو وندن بزنكده آنلار قدرى
 ترقى ايتكان بر ملت بولو و بز، شولا يوق بزنك
 مکتبكه يور و چيلر بزنك صانى روسلارنك مکتبكه
 يور و چيلرنك آرتق بولو وندان بزنك
 روسلاردان آلك بولو و بر لازم بولوب كيلمى. چونكه
 كيرهك روسلارنك و كيرهك وينگير ييه ليلرنك
 مکتبلرى بولسون آلار تماميله طور مشغه و زمانغه
 موافق بر پر و غراماغه قويلغان بولديقلارندن،
 آنلارنك تر بيه لرى و بيرگان ثمره لرى بزنك
 مکتبلر بزنك بيرگان تر بيه و ثمره لرينه بتونله ي
 باشقه. آنلارنك مکتبلرنده تر بيه لهنگان بالالار
 اوزلرينك دينلرنن، دنيا هم طور مشدن خبردار

استانبولده ياشا مکتبلر.

استانبولغه چيئدن ياقنلاشقانك آنى ماتور لاغان،
 آكار اوزينه گنه مخصوص بر كورك، اوزينه گنه
 مخصوص بر يه هم بيرگان نرسه آنك مسجدلرينك

استانبول ايسكيدن بيرلى هم تركلكنك
 هم اسلام نك مركزى صانالوب كيلگانگه آنده
 صالونغان مکتب و مدرسهلرنك صانى بيك كوبدر.

آلوب قایسیغنه جهتدن تیگه شدروب قاراساقه، روسیه نڭ ترکیه دن و روسیه لیلرنڭ ترکردن کوب آلدن و مدنیته کوه سوڭغیلارغه قاراغانده بایتاق حاضر لکی کورر بیز. اش شولای بولسه ده ترکیه ده بزنڭ روسیه لیلرنڭ توشلرینه گنه کروب چغوب آلارنی قوواندرا، آلارنڭ کیله چککه اوشانچلارن قوونلندر طورغان نرسه لر کوبدن نندن بار. مثلاً عمومی ابتدائی اوقو حقندن بزنڭ روسیه لیلر نیقدر کوب خیاللر وکیل چککه پلانلار توز و دیلر وتوز و مکده لر، اما بو اش ابتدائی قدرنی ایرکسز اوقو ترکیه ده اوطوز ییدی یلدن بیرلی دوام ایتوب زا کون بولوب کیلدر. آنده هر بر ایر بالا آلتی یاشدن اونبرگه قدر وهر قز بالا آلتی یاشدن اونغه قدر مکتب که یوروب اوقورغه مجبوردر. بوقانون نقی طوطلا. آنڭ یورتلیگانین هر بیرنڭ قاضیلاری تیگشروب طورالار، و بالالارن مکتب که یوروتمه گان اوچون آتالرینه جزالار بیرلر. شوکار کوره بالالارده هیچ تخلفسز شول وقتلارن مکتبکه یوروب اونکارلر؛ لکن بو یورودن نی دنیاغنی آخرتکه فائک چقمی. بوندای بالالارنڭ اوقوب اوقوب یوروبده اشکه باروب چقماونڭ سببن بزنڭ خلق بیک آنسات آڭلارلار؛ نی اوچون اونیل ایسکی مکتبلر بزرگه باروب «ایچک» اوقوب یورگان بالالار یا که استاذیکه لرگه باروب یورگان قزلار بزدن معنی چقمی؛ آلارنڭ اوقولاری اشکه آشمی - شول اوق سببن اوك ۶ دن اونبر یاشکه قدر مکتبکه یورگان ترک بالاسندن دا بیک کوکل یووانورلق یاغشی اشلر چقمیدر. حکومت اوقو زا کونینی چقارغانده آنڭ نیچک

مناره لریدر. مسجدار استانبولده صاناب بترگیسز. مونه شول حسابچه اوق مدرسه لرده، مکتبلرده صاناب بترگیسز کوب دییه رگه یاری. لکن بو مکتبلر، بزنڭ تل برله ایتلیگانده گنه، مکتب، بزنڭچه سویله گانده گنه آلار مدرسه و دارالعلوملردر. ایسکی اسلاملرده علم و فن نڭ درجه سی یوغاری قویولغانغه، خلقده آڭکار محبتده، آنڭ یولنده خدمت ایتهرگه درد ده بیک قوونلی بولغان؛ هر کشی بو یولده قولندان کیلیگان اشدن کیری طورماغان. مونه شول اشلر چوله سندن بایلار اوزلری بارنده اوق یا که اوزلری اولسگاندن صوڭ مدرسه لر سالونی، آنلارغه کوب و قفلر یاصاب قالدرونی ایڭ زور ایندگیلکلردن حسابلاغانلار، شول اشنی اشلی بیرگانلر. شولای ایتوب استانبولده ایسه بی حسابی بتکیسز مدرسه لر آندان کوبرک آنڭ اچنده طوروب و قفلردن کیله طورغان حاضر وظیفه نی آشاب یاتوچی شا کردلر حاصل بولغانلار. هم باراشی شونڭ بلهن بتکانده نیچه یوز یللار اوتسه ده، شول حالدن بر آدم غنده آلفه آطلانماغان. مدرسه نڭ بناسی بولسه، آنده یاطوچی شا کردلر بولسه اش بته، تله گان اش بولا؛ شوندان ارتق برنی کیرهک توگل، دییوب اوقو اورنی نڭ ایڭ برنچی تره گی بولغان معنوی یاغی آنڭ روحانی جهتندن طورموشقه و باشهرگه یاراردای بولووینه اعتبار ایتولمه گان. شوکار کوره بو بنالردن خلقغه هیچ بر فائده کیلمه گان دییوب ایتوگنه آز، حتی کوب ضرر کیلیگان دییوب ایتورگه، بو حقه بر آز توشونگانڭ صوگنده بز حقلی بولساق کیرهک. شویله که بز روسیه برلهن ترکیه نی

اصلاح توگل، بوتونلەي آنلارنىڭ روھىنە بىام باشقە بولغان ياكى مکتىبلەر يىساۋدر. مونە بو نەقشە قاراساق ترکرلنىڭ بتون طورمشلار يىن تىكشىرىپ قاراغاندەدا سىرەك اوچرى طورغان بر نەقشە ايكانىن كورەيز. شول ياقىدەغى اشلىكلىلەر يىن كوروب گنە بىز ترکرلنىڭ طورمۇشقە يارارلق بر خلق بولورغە طرشولارى بارلغىن كورەيز. كىلەچكىكە اساسلى رەۋشەدە حاضرلەنو بارى شول يوللارى برلن گنە بولسە بولادر. ترکرلر بو يوللارى برلن بارغاندە ملت محكومە بولالار ايكان، حتى شول حالدەدە ياشى آلاچاقلار يىن كورسەتەدر. مېن بو ياقى نەقشە «عثمانلى اتحاد مکتىبلرى» دىگان نرسەدە كورەم. «اتحاد مکتىبى» اسەمى برلن چققان مکتىبلر بارى مشر و طىت دن صوڭ غنە چقىدىلار، طوغر يراغى، شۇندان صوڭ غنە باش كوتەردىلر و بىك آقر يىن رەۋشەدە كوتەردىلر. بونداي مکتىبلرنىڭ سانى بوتون استانبولدە دابر قول بار. ماقلارى سانىنەدا بىتمىلر ئەلى. بو مکتىبلرنىڭ دە ترکیەدە بولغان عومومى آچلق — معلملر يوقلغى آچلغىدىن زور چىتىلەر كورەچكى بىلىگىلى ايندى؛ حاضر آچولغانلارى قدر دەدە معلملردە تورلى يىرلردن جىيولغان، لىكن تر بىبە و تعليم گە طوموشدان صلاحىتىلرى بولغان معلملردىر. اتحاد مکتىبلرىنىڭ پراغرامماسى بىش يىلدە اوتەر گە ترتيب ايتولگان بولوب، آلتى ياش طولغان بالا كروب اونەر گە قدر اوقىدر؛ شول يىللارنىڭ اولگىلىكى ايكى يىلى «بالالار باقچەسەندە» (كىندى غارتەن) اوزوب بو يىللار بالالارنىڭ قوللار يىنە كىتاب دىگان نرسە طوطدرامىدر؛ بو يىللردە بالالارنىڭ كوزلرى كور و چەن، قوللارى

باراچاغىنە اعتبار اىتمەگان، هر بىردە محلە مکتىبلرى بار ايدى، آنلارنى ياكى دادان سالوب طورورغە لزوم كورمەگان هم اول مکتىبلردە اوقتورداي كشىلرنى بىششدرە طورغان مکتىبلرنى سالونى آرتق كورگان. چونكە آنڭ كوز آلدنە نىچە مە يوزلر مدرسەلر و آنده اوقوب ياتوچى شاگردلر بولغان. عومومى اوقونى آلوب بارو شونەغى چالمايلا رغە طابشرلغاندە بتون ملىكت ويرانە حالىنە كىلگان. اول مدرسەلر بولماسە آنلارنىڭ يىرلر يىنە مکتىبلردە اوقتورداي كشىلر يىتشىدرلك دارالمعلمىنلر آچلور ايدى. حاضر ترکیەدە قرق مکتەب قدر ابتدائى مکتب بولسەدە، دارالمعلمىنلردە اوقوچى شاگردلارنىڭ سانلارى مڭ گەدە يىتمىدر. اول مکتىبلرگە معلملر مدرسەلردن آلونادر.

صوڭغى يىللردە غنە مدرسەلرنى بونداي حاللردن چقارو يولندە سەلر باشلانغان بولسەدە، آنلارنىڭ اش كورولرى بىك يراق ئەلى. نى بولسەدە شول قدر لىسى حقىقتىن بىردە يراق توگل. ترکیەدە گى مدرسەلر بىزنىڭ روسىدە گى مدرسەلر قدر بولولارى اوچوندە اوزار يىنڭ دارالفنونلر يىنە بايتاق غنە اوخشارغە طرشولارى كىرەك دىوب، بىزنىڭ ياخشىراق مدرسەلر يىز استانبول دارالفنونىنىڭ قايسى بر شعبەلرى قدر بار دىمكىچى بولامن. مدرسەلرنى اصلاح فىكرى «صارقىلر» طرفندان كوتەردىلگان فىكر، لىكن ايكنچى بىر فىكر بار — بو ياكى فىكر، بو ضىالىلردن چققان اش. بو اش ابتدائى اوقو قدرنى توزەتو، مکتىبلردە اوقو و اوقتونى كشى كوز يىنە كورسەتەرداى درجە گە مندر و واپسىكى مکتىبلرنى

ایسه، ادبیات دیگان نهرسه نی بوتونی بلهن چولغاب آلا.

مثلا ناتار دیگان قومده ادبیات اسمی بلهن نی نهرسه بولسه. اول شونگ همه سن، اونکانی، حاضرگیمی ایله قوچاقلاب آلا ده، نیکشر رگه طوتونا.

ناتار تلینک تامرلری قایدده، آنک باشی، تکامل یوللری نیچک؟ ناتار ادبیاتینک باشلا- نووی نی رهوشده، نیندی قوتلر تاثیرنده؟ اول نیندی دورلر کیچرگان، بو دورلرنک کوچلی فاعللری، سببلی، نتیجه لری نیلر؟ بو ادبیاتده نیندی مسلک، نیندی ادیب، شاعرلرنی اشله گان واشلی؟ آنلارنک آثارنده باش خاصیتلری، امتیازلری، مرتبه لری نیدن عبارت؟

مونه شول سؤللرنی آلدینه قویاده فنی رهوشده نیکشر وب جوابلر بیره. بونی «ادبیات تاریخی» دیلر. بو نل و ادبیات درس لرینک صوگ مرتبه سی، خاتمه سی بولا.

بر یاقدن شول بیش دور برابرینه یالغا- نوب دوام ایتمکده، ایکنچی یاقده، نل و ادبیات- تنک گوزله نمونه لرندن جیلوب یاصالغان ادبی خریستاماتیه لر هیچ اوزلکسز ابتدائییدن بوتون رشدی واعدادی بویینه صوزلوب بارالر. بونک اوستینه ایکنچی ابتدائییدن آلوب انشا و ادبیاتدن اقتباس درس لری ده بالانک صنفی آرتو اوکغایی بلهن مرتبه رهوشده اوسه، زورایا، یوغار یلاتلا بارالار.

II

عملیات مدنیه بزنی نل و ادبیات تعلیمنده مونه شول یولغه چاقرا. لکن بز شول کورنشینی

ناتارچه نمونه لر ایله تطبیق ایته بارررغه تیشلی. شولای بولماغانده، اول نل درسی ده توگل، ادبیات اوقوتوده توگل- اول یوقغه بالانک باشن قاکشرتوغنه بولاچاق.

تاوشدن سوزگه، سوزدن جمله گه کوچدک. ایندی کیله بز، کوب جمله لر قوشلوب، نیندی ده بولسه بر مقصدنی بیان اوچون یازلغان یاخود سویله نگان «مصنغه» لر- اثرلر بحثینه. اول دا ایسه:

(۴) تورکلرنک قواعد ادبییه، بلاغت عثمانیه، روسلرنک «تیورییا اسلاوئیسنوستی» دیوب آتادیقلاری «نظریات ادبییه» فنی در.

بو اوزوک بر نرسه توگل. شول زور نل و ادبیات تعلیمینک بر کیسه گی، املا، صرف ونحو نک دوامی در. لکن بو ایندی آنلارنک تمام دیه رلک اوسوب جیتکان آغالاریدر.

اؤلکی اوچ دور جمله کیسه کلرن قارادی. بو دورتنچی سی ایسه ادبیاتنک بوتون ومستقل اجزالرن نیکشره. نحو دوامی اولغان بو فنده، معلوم که، حکایه، رومان، تماشالقی، اثرلر، اسلوب، بلاغت وشوگا اوغشاش حاللر سویله نه. شا کرد یوغاریده کورسه- نلگان ترتیب ایله کیسه، بودرسلر رشدی اوچنچی دن اوک فصفه رهوشده باشلانالار. لکن بز نک حاضرگی حالده اول قینغهراق کیله. بو دورده شا کرد ایندی جمله لرنی گنه توگل، قولینه آلغان اثرن اوقوب، شونی صنعت ادبییه نقطه سنندن اولچی باشلاپاچاق. آناردن بر معنا، بر تاثیرده ازلیه چکدر.

(۵) دورتنچی دور آیروم اثرلردن، ادبیات کیسه کلرندن بحث ایتمکان ایدی. بشنچی سی

آلمیم. بو یوللارنی قارالوچی اوزی تاتار صرفی ایله تاتار نحوی ننگ مؤلفی بولغانغه، آننگ بوموضوعه غمی سوزلرنده بی طرفی توگولمکنی کورو احتماللاری بار.

دورتنچی بیسنچی دورگه، نظریات ادبیه و تاریخ ادبیات درس لرینه کیلسهک، بو ایکینن صوگغیسی ئهلی معلم وشا کردافندیلر طرفندن کیرهک دیوب حس ده ایتلمی. نظریات ادبیه نی کیره کسنه لر، قای بره ولر آنی یازوب اوقوتقالی ده باشلادیلار. لکن اهل قلم اول موضوعه شا کرد قولینه اوقورلق بر نه رسه بیره آلودن عاجز ئهلی. حاضرگه تیک شوننگ بلهن جووانورغه ممکن: تل و ادبیاتنی فرض بر فن ایتوب اوقوتو تیشلگی خلقمز آگنده یاخشی اوق اویانوب کیله. اول حقه مهم تجر به لرده کورنگه لی. آگلی صنف آنی زور بر بوشلق ومهم بر احتیاج ایتوب حس ایته. مونه شول احتیاج طویغیسی، شاید، اول بوشلقنی طوطرراق بر قوت، بر قول طودرر. اش هم تکامل ننگ آناسی - احتیاج، دیلر توگلمی؟

عالم جان ابراهیمف - کییف.

کوز آلمزغه قویوب، برگنه مرتبه اوز مکتب و مدرسه لر بزده تل و ادبیات اوقوتو مسئله سینه قاراساق، حیرتدن شاشوب فالور بز.

ئهله نی چاقلی علم حال ئه کیه تلری یادلا - تلدیغی، بتمهس توگه نمهس پچرافلر ایله معصوم بالاننگ باشی فاگفرتلدیغی حالده موگنار چه مکتب و مدرسه لرگه جانلی تل و ملی ادبیات نامندن هیچ بر جدی نه رسه کرتلمه دی. عیب، بر معلم ده، بر ناشر لرده، بر محرر - لرده گنه توگل. همه ده، همه بزده. بوتون تار - یخمزده، بوتون حیات اجتماعیه مزده در. بو کون بر معلم، نی چاقلی آگلی بولسون، نی چاقلی تله سون، شونده دا، آگن جانلی تل و ملی ادبیات درس لرن مکمل اوقوتورغه امکان یوقدر.

چونکه... ایگ ئلک کتاب یوق. باشلاگز، ایگ کچکنه سندن - املا درس لرنندن، املا اوچون نمونه لکر دن.

کوندز اوط یاندر ووب از له سه گزده، قو - لگزغه طوتوب صنف درسینه، بالالر قارشیسینه کررلک هیچ و هیچ بر نه رسه تابا آلمایاچاقسن. صرف ونحو اثر لری حقنده بر نی ده ئه یته

مکتبلر بزده علوم طبیعیه.

I

تربیه له وی اوچون، آنده طبیعیات فنلریننگه کوب اورننی آلولاری اوستینه، آلاردان بر درجه اطرافلی معلومات بیرو لازمدر. علوم طبیعیه دیوب علم حیوانات، نباتات،

پیداغوغیا عالم لرنینگ فکر نچه مکتب ننگ چن معارف چیشمه سی بولووی، آننگ ملت و وطن ننگ فایدا سینه خدمت ایتهرگه استعدادلی بولاچاق کیشیلر نی تورلی یاقلی ایتوب

معادن کبی فنلرگه ئه يتوله در، بولار روسچه «естественныя науки» ديوب آتالادر. بىر يوزنده بوتون طور مش شول طبيعيات فنلرينه بهيلهولى بولغانلقدان آلارنڭ طورو اوچون بولغان اهميتلرى طوغر وسنك سويله ب طورونى آرتق ديوب بلهم. بزنڭ اوچون مسئله نڭ ايڭ مهم طرفى طبيعيات فنلرى نڭ بزنڭ مکتبلرده حاضرگى حالى هم آلارنڭ مکتبلر بزدە نىندى اورن طوتارغه تيوشلگيدر. بزنڭ ابتدائى مکتبلر بزدە طبيعياتدن بالالارغه معلومات بىروله مى؟ ديه سؤال بىرلسه، طبيعى «يوق» ديوب جواب بىرورگه مجبور بىر بوتون مکتبلر بزنڭ عمومى پراگراممىلارى وگوررگه طوغرى كيلگان بىر نىقدر ابتدائى مکتبلر نڭ درس جدوللىرى عموما بزنڭ مکتبلرده طبيعيات درسارينه التفات ايتلمه ونى كورسه تهر. بزنڭ ابتدائى مکتبلرنى بترگان تاتار بالالارى بىك كچكنه گنه طبيعى مالنى بيان ايتودن ده عاجزلردىر.

كشيني عقلغه اوپرتوچى، كشيني مخصوص بىر مسلكگه كرتوب، اوزينڭ تيره ياغينه هم عموماً اورموشقه «قاراش» بىروچى، كشيني اوهام، خيال هم يوقغه بارغه اوشانو عالمندن چغاروب هر اشكه آچق كوز، آيق فكر برله قار اودنياسينه كرتوچى فقط علوم طبيعيات ايدوكن خاطرگه آغانده، باشقه فنلر آراسنده آلارنڭ نىندى زور درجه طوتقانلغى آكها. روب بولشه كيرهك بزنڭ مکتبلرنىڭ آلا رغه اعتبار ايتمه وى هيچ عفو ايتلمه سلك زور خطالردن سانالورغه تيشدر.

طبيعيات درسلىرى ابتدائى مکتبلدوك باشلانورغه كيرهك، البته بو اورنده «درسدن»

مقصود عادتده، بزنڭ مکتبلرده كتابنى باشندن باشلاب ترتيبى بىرله بالادن اوقتوب خلفه افندى اوزى بالالار اوقو. غاننى طككلا ب طورودان عبارت بولغان درس توگل بزنڭ چه درس معلم نڭ بالالار برله مصاحبه سندن هم آلا رغه هر نهرسه نى آككلا توب بىروندن عبارتدر. بو معنى ده گى درسى اوچون هيچده كتاب، فلان كيره كمى. شونڭ اوچونده، «مکتبده فلان درسلىرى اوقوتاسى ايديدە، درس كتابى يوق بيت» ديوب ئه يتوله طورغان بهانه لرده بو حقدە اورونسىز. چونكه درس كتابينه هيچ احتياج يوق، بارى اوز اشينه چن كوگلى برله بىرلىگان، اوز وظيفه سىنى مقدس سانى طورغان معلم نڭ باشده اوزى شول فنلردن ياخشىغنه معلومات آلوب، مسئله گه، خدمتكه جدى كرشووى گنه كيره كدر. اش اشليم ديگان معلم البته مونڭ اوچون حاجت قدر معلوماتنى چىيارغه بولدىر آلاچاق. علوم طبيعىه حقدە غى كتابلار بزنڭ كتاب بازارمزدە يوق توگل ايندى. فقط شول بىر نيچه منبعدن آلونغان معلوماتنى تيوشلى ترتيب كه قويوب، آلار دندا اوزينه طابشرلغان بالالار نڭ فكرى كوتەرلك قدر بىسىنى بىر ترتيبكه قويو اوچون قولندان كيلگان خدمتى آياماسقه غنه كيرهك. بىرنچى مرتبه ده خطا بولغانلارى ايكنچيدە توزه لور، اوله طوپاسراق چقانلارى آخرده شومارور، سوكره اوزگه رتلوب، بىر وقت پرافتيقا اوزى اشنى بولغه سالور.

باشك، البته، بىك جزئى نهرسه لردن باشلارغه ممكن. بىر نىقدر فيزىچسكى تجر به لىر بوتون صنفقه جدبىت روحى كرتوگه، بالالارده هر نهرسه نى بله سى كيلو تلگن اوباطورغه ياردهم ايتهچك. فقط بالالار ياشرهك بولغانده درسكه،

معدن كبی فنلرگه ئه يتوله در، بولار روسچه «естественныя науки» ديوب آتالادر. بىر يوزنده بوتون طور مش شول طبيعيات فنلرينه بهيلهولى بولغانلقدان آلارنڭ طورو اوچون بولغان اهميتلرى طوغر وسنك سويله ب طورونى آرتق ديوب بلهم. بزنڭ اوچون مسئله نڭ ايڭ مهم طرفى طبيعيات فنلرى نڭ بزنڭ مکتبلرده حاضرگى حالى هم آلارنڭ مکتبلر بزدە نىندى اورن طوتارغه تيوشلگيدر. بزنڭ ابتدائى مکتبلر بزدە طبيعياتدن بالالارغه معلومات بىروله مى؟ ديه سؤال بىرلسه، طبيعى «يوق» ديوب جواب بىرورگه مجبور بىر بوتون مکتبلر بزنڭ عمومى پراگراممىلارى وگوررگه طوغرى كيلگان بىر نىقدر ابتدائى مکتبلر نڭ درس جدوللىرى عموما بزنڭ مکتبلرده طبيعيات درسارينه التفات ايتلمه ونى كورسه تهر. بزنڭ ابتدائى مکتبلرنى بترگان تاتار بالالارى بىك كچكنه گنه طبيعى مالنى بيان ايتودن ده عاجزلردىر.

كشيني عقلغه اوپرتوچى، كشيني مخصوص بىر مسلكگه كرتوب، اوزينڭ تيره ياغينه هم عموماً اورموشقه «قاراش» بىروچى، كشيني اوهام، خيال هم يوقغه بارغه اوشانو عالمندن چغاروب هر اشكه آچق كوز، آيق فكر برله قار اودنياسينه كرتوچى فقط علوم طبيعيات ايدوكن خاطرگه آغانده، باشقه فنلر آراسنده آلارنڭ نىندى زور درجه طوتقانلغى آكها. روب بولشه كيرهك بزنڭ مکتبلرنىڭ آلا رغه اعتبار ايتمه وى هيچ عفو ايتلمه سلك زور خطالردن سانالورغه تيشدر.

طبيعيات درسلىرى ابتدائى مکتبلدوك باشلانورغه كيرهك، البته بو اورنده «درسدن»

مکتبه علوم طبيعیه دن بر آز معلومات بیره باشلا ساق، مکتبلر بزنك پراغراماسن ياخشرتو يولنده ينه بر آدوم آطلاغان بولور ايدك.

خليل ابوالخان.

توغرىسى، مصاحبه گه هيچ بر تورلى فنى سوز كرتمه سكه كيرهك. بوتون درس بالالاردان صوراشو، آلازك اوزلرندن سويله تو، آلارنى اوزارين اشكه قاطشدرودان عبارت بولورغه تيش. مونه بز شول طريقه

مکتبلر بزنك ماليه جهتی

I

ملا هم معلم

اوقوتقان آيلار ينه غنه، جيدى - سيكز آيغ غنه بولادر. ديمك، چيتدن كيلوب اوقوتنا طورغان بر معلم نك يلقى وظيفه سى يلىنه يوز ايللى - يوز آلتمش صوملاردن آرتى. معلم نك كيينووى، آشاو - اچووى راصخودلارى اوز كسه سندن بولوون اعتبارغه آساق، بو وظيفه نك بر پراسنوى اشچى ياخود شهرده گى بر دؤورنيك نك آلا طورغان ژالونيه سندنده كيم ايكنه ن كوره بز. طوزان هم پچراق اچنده حتى بعض وقت يوز بالا آراسنده هر كون بيش - آلتى ساعت باش واطو، قان بوزو كى خدمت ايتوبده شوكار قارشى دؤورنيك - نكندن ده كيم وظيفه آلو قدر بختسرك تاسف فيلوناچق و خلاف طبيعت بولغان حاللردنر. هر شده هر حالده طبيعت اوزينكن قىلا، خلاف طبيعت بولغان نهرسه لرگه توزميدر. بزنك بو مسئله ده ده طبيعت اوزينكن اشليدر. معلم ده باشده، بلكه بيك فقير و محتاج بولغانلقدن، شول آز وظيفه گه ده راضى بولوب كرشكان بولسه ده، آخردن اختيارسز اوزينك

بزنك اصول جديده مکتبلر نده بولغان كوب. اوگايى سوز لقلار نك برسى معلم برله ن محله ملاسينك طنچ طور آلامولار بدر. عادتت بر محله گه اصول جديده مکتبى آچلدى ايسه، اوقو طور اوچون چيتدن معلم كيترتلدر. برنچى ينده محله نك ملاسى برله معلم اوز آرا ياخشى طنچ قنه طوروب برگه اجتهاد ايتلر، لکن ايكنچى يىل باشندان اوق بولار نك آرالارى بوزولا، ملا معلمنى چيت كوره، معلم ده اوز طرفندن محله خلقى آراسنده ملانك اعتبارن توشوروكه طرشا باشليدر. حتى كوب وقت اصول جديده مکتبلر نك يابلووينه هم آچلاچقلارينك آچلامولارينده، باشليچه، شول نزاع سبب بولادر. مونك سبيلرى ده، البته، بيك بيلگى. بزنك ياكا مکتبلر مزنى يا برهر باى ياخود محله خلقى اوز حسابندن آچادر، معلم نك آيلق وظيفه سنده شول آچقان كشيلىر بيروب بارالار. لکن معلم نك آيلق وظيفه سى، شهر مکتبلرن استشا ايتككند، بيك آز، ايك كوب بولغانده بيگرى صوممن آرتميدر. بوده ايسه فقط

ملا لارنڭ معين بر وظيفه لرى يوق، آلارنڭ طور موشلارى بوتونلەي محلە اوستينه يوكلە تلىگان، ملا، محلە قاراسە، طوق، اوستى باشى بوتون، محلە قاراماسە، آچ طور ورغە ياخود اوزىنڭ روحانى وظيفە لرن تاشلاب، اش وكسبەكە طوطونورغە مجبور بولادر. شولاي ايتوب، معلمنڭ محلە خلقى آراسندە اعتبارى آرتوب، خىر صدقە جيا باشلاوى. ملانڭ آچ قالووى نڭ، آچ فالماسەدە، بولاي دە بىك آز بولغان، يىلق معاشى نڭ كىمە وىنڭ باشى بولادر. شونڭ اوچون دە ملا بو وقت معلمنى چىت كورە، مکتبەكە دە دشمانلاشا، حتى مکتبىنى بترو درجە سىنە چىتەدر. بو طبعى، بىك تأسفلى بولسەدە، مطلقا بولووى لازم بولغان بر حالدر. محلە خلقى نڭ بعضىلارى موندى مسئلەدە ملانى عىلى، «ملا بزىنڭ صدقە بزنى قزغانا، بز ملاغە بىرە طورغاننى معلم گە بىرمىز ايچ، الله بىرسە، ايكىسىنەدە چىتەر» دىلر. لىكن واقعدە اش آلاي چقى، بلىكە نەق آلاز اينكانچە، ملاغە بىرە طورغان صدقە معلم گە كىتوب بارادر. بزده «بر آطقە اينكى قامط كىدرمىلر» دىگان مقال بار. اول خلقىنڭ دە، اوزى افرار قىلماسە، بلمەسەدە. بر يىل اچندە بىرە طورغان صدقە، عشر و فطر كىبى نەرسەلر غالباً بر چامادە بولادر. اول آنى شول چاماسندان آرتدرا آلەمى، ايكى، ئوچ ئولوش ايتە آلەمى. موندە، شول بر چاماسن بر ملا بولسە، آكار، آلاز ابكەو بولسە ايكىسىنە، شونڭ اوستينه معلم دە آرتسا، اوچىسىنە بولب بىررگە مجبور بولادر.

اصول جدىك مکتبەلر بىنڭ ترقى و كوبە يويىنە

وظيفە سن كوبە يترگە كرشەدر. معلم اوچون بو «وظيفە كوبە يتو» مسئلە سىدە بىك جىكل اش ذاتا، بزىنڭ مسلمانلار قاراشنك معلم، خلفە وامام بر درجەدە محترم كشىلدر. ملا وامامغە صدقە بىر و نىقدر ثوابلى اش صانالسە، خلفە آبطلنى حرمت ايتو، آكار خىر بىر و بىگرە كدە ثوابلىراق، «رضاء الله» زور ايندگولك ايتو دىوب بلىنەدر. شونڭ اوستينه معلم اوزن فقير رەك، مىسكىنرەك هم تقوى ايتوب كور. سەتەدە بلسە، اش بوتونلەي او كايلاشا، معلم گە ملانقى قدر اوك خىر، صدقە، بولەك - صالحى چىولا باشلى. باشدە خلق معلم بر لە ملاغە بر تىگزرەك خىر، صدقە بىر و ب بارسەدە، سوگندىن ملانقن كىموتە باشلى. «ملا بز سىمەردى، بايدى ايندى، موندە موندە صدقەغە آزار داندە اهلرەك كشى بار ئەلى» دىوب ملانى چىتكە قاغا باشلىدر. موندە، اش بو درجەگە چىتسە، معلم بر لە ملانڭ آراسى بوزولا، ملا ذاتا نىقدر فكرلى، ونى حادى اصول جدىدە طرفدارى، مىلى حىلى بر كشى بولسەدە، اش كسە واىكەمەك مسئلە سىنە جىتكەچ، اختيار سز پلانن اوزگەرتورگە، معلم گە قارشى قامپانیه آچارغە طوطونا. اول معلمنڭ عىبلرن ئزلەرگە، آنى كوزدن توشورورگە طرشا باشلى، حتى بعض وقت معلمنى مکتبىندن قورارغە و پاليسىيەغە قدر اشنى چىتكورورگە مجبور بولا. ملانڭ موندى معاملەسى، اوز اوزلگندنگە (بىخ ذاتە) قاراغاندە، البته، ياخشى اش توگل، بلىكە ملت ودىنگە خىانتدر؛ لىكن بومسئلەدە اقتصادى هم شخسى احتياجلارن اعتبارغە آلساق، آنى دە عىبلەرگە هيچ اورون قالمىدر. واقعا، بزىنڭ

مانع سببلرنڭ برسى بولغان بو «ملا هم معلم نزاغسى» ديگان اوگيايسزلىقنى بتر و نڭ چارهسى ملانى عيبله وده، آلا رنى وعظلا وده توگل، بلكه معلم نڭ اقتصادى حالن ياخشرتوده در. بو سوزگه، بلكه، بعض بر ملالار بزنڭ كىفلىرى كىتهر، «سز همان شول معلملىرى قزغاناسز، بىز بىر تىن وظيفه آلماساق ده، بزنڭ حقدى سوزده آچمىسز» ديوب پينه لىر لىر. پينه له سىلر، البته، حقلارى بار. ملالار- بزنڭ ده اقتصادى حاللىرى بىك آيانچدر. ملا ومعلم لىر بزنڭ اقتصادى حاللرن مذا كره هم شونى تامين ايتو ومطلقا مکتبلىر بزنڭ ماليه جەتن بر ترتيب كه سالونڭ يوللارن ئزل و حاضرگى مىلى مسئللىر بىز آراسنده ايبڭ اهميتلى لرندر. فقط، معاملرنڭ اقتصادى حاللرن ياخشرتو، ايبكنچى طرفدن، ملالار بزنڭ ده فايده سىنه بولوب توشه چه كدر. چونكه معلم لرنڭ حاللىرى ياخشرسه، آلا ر ملا نڭ رزقىنه قاتناشماس هم ملا نڭ خىر صدقه سى تماما ملا قولنده قالور ايدى.

معلم لرنڭ اقتصادى حاللرن ياخشرتو مسئله سى اوزينه آيروم بر نهرسه بولمىچه، بلكه مکتبلىر بزنڭ ماليه جەتنى ديگان عمومى بر مسئله نڭ بر قسى غنده در. شونڭ اوچون ده بو حقدى سويله گانك، موضوع بحثنى كىنگه يتوب، مکتبلىر بزنڭ مصارفى و بو مصارفنى تابونڭ چاره لىرى طوغر و سنك مذا كره وملاحظه قىلورغه تىيشدر.

واقعدى مکتب لرنڭ مادى تربيه سى اوچ تورلى قسىمغه بولنده لىر:
 مسئول محرر: ش. احمدرف.

برنچى - مکتب نڭ بناسى، ايبكنچى - بنانى يلطو، ياقطرطو، كاغز، قارا، كتاب، دفتر كىك لازم نهرسه لرنى حاضرلو؛ اوچونچى - معلم لرنڭ وظيفه سى.

مونه بو اوچ تورلى مصارفنى قبايدان آلورغه هم بو مصارفلار جەتندن مکتب نڭ دوامن نيچوك تامين ايتىرگه؛ روس مکتبلىرىنه بو مصارفلار اوچون اوچ منبع بار: حكومت، زىمستوا وشهر اداره لىرى هم اداره روحانيه (سىنود). بزنده ايسه حاضرگه بو منبع لرنڭ برسيدة يوق. چونكه حكومت هم سىنود، البته، بزنڭ دىنى مکتبلىر بزنڭ مادى باردهم بىرمىلىر، زىمستوا وشهر اداره لىرى ده ئه ليگه قدر بويولده بر خدمت كورسه تكانلرى يوق. فقط صوڭفى يىللارده غنه بعض زىمستوالار، تانارلار نڭ صوراولارى برله، بزنڭ مکتبلىر اوچونده بر آز آچه تعيين قىلا باشلا دىلار. بو مسئله ده اوفى زىمستواسىنڭ باشلاغان اشلىرى بىك اعتبار قىلنورغه تىوشلىدر (۱). هر نيه ايسه، مکتبلىر بزنڭ مادى جەتن تامين مسئله سى كوب مذا كره گه محتاجدر. بزنده «مکتب» او قوچىلارى برله بو حقدى مخابره ومصاحبه مجلسى آچماقچى بولا بىز. مسئله گه اهميت بىرگان ذوات كرام نڭ فكر لىرىنه «مکتب» ژورنالى شايد اوز صحيفه لرن بىرر ديوب اويلىبىز. محمود فواد.

(۱) كىله چك نومىرلرنڭ برسندى اوفى زىمستواسى نڭ مسلمان مکتبلىرىنه كوبى آچه بىره، بو آچه نى تاراطورى نى طريقچه هم اوزى نڭ بو مکتبلىرگه قاراشى ومناسبتى نىحه كىگ. حقدى تفصىلى معلومات بىرلور. م. ف.